

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi työnantajan sosiaaliturvamaksusta vapauttamisesta eräissä kunnissa vuosina 2003—2005

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki työnantajan sosiaaliturvamaksusta vapauttamisesta eräissä kunnissa vuosina 2003—2005. Esityksen mukaan työnantajan sosiaaliturvamaksu poistettaisiin kolmevuotisena kokeiluna Enontekiön, Inarin, Kemijärven, Kittilän, Kolarin, Muonion, Pelkosenniemen, Pellon, Posion, Sallan, Savukosken, Sodankylän, Utsjoen ja Ylitornion kunnissa sekä ns. A-saaristokunnissa eli Hailuodon, Houtskarın, Iniön, Korppoon, Nauvon ja Velkuan kunnissa. Kokeilun piiriin kuuluisivat yksityiset työnantajat eli yritykset ja kotitaloustyönantajat, sekä valtion liikelaitokset. EY-lainsäädännöstä johtuen kuitenkin esimerkiksi maatalous, porotalous, kalastus ja liikenne olisivat kokeilun ulkopuolella.

Kokeilun tarkoituksena on selvittää työnantajien sosiaaliturvamaksua koskevan vapautuksen vaikutusta työllisyyteen ja työllistämisedellytyksiin. Kokeilun johdosta sosiaaliturvamaksuja menetettäisiin noin 8 miljoonaa euroa vuodessa, mikä katettaisiin nostamalla työnantajan sosiaaliturvamaksua 0,014 prosenttiyksikköä.

Esityksen mukaan työnantaja tekisi maksuvapautuksen saadakseen verovirastolle Verohallituksen vahvistaman kaavan mukaisen aloittamisilmoituksen. Työnantaja saisi omaaloitteisesti ilman eri päätöstä tehdä maksuvapautusvähennyksen sen palkanmaksukauden sosiaaliturvamaksusta, jona aloitta-

misilmoitus on jätetty verovirastolle. Verovirasto voisi erityisestä syystä päättää, että maksuvapautus tulee voimaan aloittamisilmoituksen jättämiskuukautta aikaisemmasta ajankohdasta. Maksuvapautus koskisi kuitenkin aikaisintaan tammikuussa 2003 maksettujen palkkojen perusteella määräytyvää työnantajan sosiaaliturvamaksua. Laissa säädettäisiin EY-sääntelyyn liittyen maksuvapautuksen enimmäismäärästä, joka olisi 30 000 euroa kultakin palkanmaksuvuodelta maksettavasta sosiaaliturvamaksusta.

Laissa olisi lisäksi muun muassa säännökset veroviraston ja työvoima- ja elinkeinokeskuksen yhteistyöstä, veroviraston toimivallasta perusteettomasti suorittamatta jätetyn työnantajan sosiaaliturvamaksun maksuunpanoon, veroviraston ja Verohallituksen tarkastusoikeudesta, tiedonsaantioikeudesta ja oikeudesta tietojen luovuttamiseen sekä muutoksenhausta.

Esitys liittyy valtion vuoden 2003 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotettu laki olisi määräaikaikainen. Se on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2003 ja se olisi voimassa vuoden 2005 loppuun siten, että viimeisen kerran vapautuksen sosiaaliturvamaksusta saisi tammikuussa 2006 joulukuussa 2005 maksettavien palkkojen perusteella.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYSLUETTELO	2
YLEISPERUSTELUT	3
1. Nykytila.....	3
1.1. Lainsäädäntö ja käytäntö.....	3
1.2. Kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden lainsäädäntö	4
Valtion tukia koskeva EY-lainsäädäntö	4
Työnantajan sosiaaliturvamaksun alueellinen alentaminen Ruotsissa	6
Työnantajan sosiaaliturvamaksun alueellinen alentaminen Norjassa	7
1.3. Nykytilan arviointi.....	7
2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset.....	8
2.1. Tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi	8
Tavoitteet.....	8
Esillä olleita vaihtoehtoja.....	8
2.2. Keskeiset ehdotukset	9
3. Esityksen vaikutukset	10
3.1. Taloudelliset vaikutukset	10
3.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset	10
3.3. Vaikutukset aluekehityksen kannalta.....	11
4. Asian valmistelu	11
4.1. Valmisteluvaiheet ja -aineisto	11
4.2. Lausunnot.....	11
5. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	12
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	12
1. Laki työnantajan sosiaaliturvamaksusta vapauttamisesta eräissä kunnissa vuosina 2003 — 2005	12
2. Voimaantulo	20
3. Säättämisjärjestys	20
LAKIEHDOTUS.....	22
työnantajan sosiaaliturvamaksusta vapauttamisesta eräissä kunnissa vuosina 2003 — 2005	22

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila

1.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Työnantaja on velvollinen suorittamaan Kansaneläkelaitokselle kansaneläkelain (347/1956) 3 §:n 2 momentissa tarkoitetun työnantajan kansaneläkemaksun ja sairausvakuutuslain (364/1963) 32 §:n 2 momentissa tarkoitetun työnantajan sairausvakuutusmaksun. Maksut suoritetaan käytännössä yhtenä maksuna, työnantajan sosiaaliturvamaksuna.

Työnantajan kansaneläkemaksun ja työnantajan sairausvakuutusmaksun maksuperusteesta säädetään työnantajan sosiaaliturvamaksusta annetun lain 1 ja 2 §:ssä. Maksut suoritetaan ennakonpidätyksen yhteydessä ennakonpidätyksen alaisen palkan perusteella. Maksujen perusteena on myös rajoitetusti verovelvolliselle maksettava palkka sekä tuloverolain (1535/1992) 77 §:ssä tarkoitetun ulkomaantyötulon rahana maksettava osa.

Työnantajan kansaneläkemaksun ja työnantajan sairausvakuutusmaksun suuruudesta on säädetty vuosittain annetuilla budjettilaeilla. Maksut ovat vuodesta 1982 olleet eri suuruisia yksityisille työnantajille ja julkisen tahon työnantajille. Veroluonteisilla maksuilla on voitu jossain määrin säädellä eri työnantajilta perittävien työvoimakustannuksien määrää suhdannetilannetta vastaavasti. Yksityisten työnantajien kansaneläkemaksu on vuodesta 1973 peritty porrastettuna kahden vuoden jaksoa lukuun ottamatta. Alueellisesti maksuja ei ole Suomessa porrastettu.

Kansaneläkemaksun porrastus tehdään kolmeen eri maksutasoon työnantajan kulu- van käyttöomaisuuden hankintamenoista tekemien poistojen ja maksettujen palkkojen suhteen perusteella. Alimpaan, I maksuluokkaan kuuluvat sellaiset yksityiset työnantajat, joiden verotuksessa vahvistettujen vuotuisten poistojen määrä ei ylitä 50 500 euroa tai, jos poistot ylittävät 50 500 euroa, niiden osuus on alle 10 prosenttia yrityksen samana vero-

vuonna maksamien palkkojen määrästä. Keskimmäiseen, II maksuluokkaan kuuluvat ne liiketoimintaa harjoittavat yritykset, joiden vuotuisten poistojen määrä ylittää 50 500 euroa ja on vähintään 10 mutta enintään 30 prosenttia maksettujen palkkojen määrästä. Ylimpään, III maksuluokkaan kuuluvat sellaiset liiketoimintaa harjoittavat yritykset, joiden poistojen määrä ylittää 50 500 euroa ja on samalla yli 30 prosenttia maksettujen palkkojen määrästä. Lukumääräisesti valtaosa yrityksistä kuuluu alimpaan maksuluokkaan.

Yksityisten työnantajien kansaneläkemaksun porrastuksesta säädetään vakuutetun sairausvakuutusmaksun, työnantajan sairausvakuutusmaksun ja työnantajan kansaneläkemaksun suuruudesta annetussa laissa (1206/2001). Laissa säädetään myös työnantajan kansaneläkemaksun ja sairausvakuutusmaksun suuruudesta. Lain 5 §:n mukaan työnantajan kansaneläkemaksun suuruus on maaliskuun alusta 2002 yksityisten työnantajien I maksuluokassa 1,35 prosenttia, II maksuluokassa 3,55 prosenttia ja III maksuluokassa 4,45 prosenttia. Kunta- ja kirkkotyönantajien kansaneläkemaksu on samasta ajankohdasta lukien 2,40 prosenttia sekä valtiotyönantajien ja Ahvenanmaan maakunnan maksu 3,95 prosenttia. Työnantajan sairausvakuutusmaksun suuruudesta säädetään lain 4 §:ssä. Yksityisten työnantajien sekä kunta- ja kirkkotyönantajien sairausvakuutusmaksu on vuoden 2002 alusta 1,60 prosenttia sekä valtiotyönantajien ja Ahvenanmaan maakunnan maksu 2,85 prosenttia.

Valtiotyönantajiin kuuluvat valtion lisäksi valtion laitokset. Valtion liikelaitokset rinnastetaan maksun suuruutta määrättäessä yksityisiin työnantajiin (maksuluokka I—III). Kuntatyönantajia ovat mainitun lain mukaan kunta, kuntayhtymä ja kunnallinen liikelaitos. Kirkkotyönantajia ovat evankelis-luterilainen kirkko, sen seurakunta ja seurakuntayhtymä sekä ortodoksinen kirkkokunta ja sen seurakunta.

Työnantajan kansaneläkemaksu ja työnantajan sairausvakuutusmaksu peritään yhdessä työnantajan sosiaaliturvamaksuna. Sen suuruus on vuoden 2002 maaliskuun alusta yksityisten työnantajien I maksuluokassa 2,95 prosenttia, II maksuluokassa 5,15 prosenttia ja III maksuluokassa 6,05 prosenttia, kunta- ja kirkkotyönantajilla 4,00 prosenttia sekä valtiotyönantajalla ja Ahvenanmaan maakunnalla 6,80 prosenttia.

Työnantaja suorittaa työnantajan sosiaaliturvamaksun kuukausittain viimeistään palkanmaksua seuraavan kuukauden 10. päivänä. Maksu suoritetaan oma-aloitteisesti veron ennakonpidätyksen yhteydessä verovirastolle, joka tilittää maksut kuukauden 28. päivänä Kansaneläkelaitokselle. Työnantaja antaa maksamistaan palkoista ja työnantajamaksuista verovirastolle ennakoperintälaisissa (1118/1996) tarkoitetun valvontailmoituksen viimeistään maksukuukautta seuraavan kuukauden 15. päivänä. Palkan maksuvuotta seuraavan vuoden tammikuun loppuun mennessä työntäjä antaa verovirastolle vuosilmoituksen, jossa ilmoitetaan tiedot kaikista edellisestä vuonna maksetuista palkoista ja sosiaaliturvamaksuista. Työnantajan sosiaaliturvamaksun ennakonpidätyksen toimittamisessa ja ilmoitusmenettelyssä sovelletaan ennakoperintälain ja ennakoperintäasetuksen (1124/1996) vastaavia säännöksiä.

Työnantajan sosiaaliturvamaksua ei peritä ulkomaiselta työnantajalta, jollei tällä ole kiinteää toimipaikkaa tai edustajaa Suomessa. Maksusta on myös vapautettu kotitalous silloin, kun samalle työntekijälle maksettava palkka on enintään 1500 euroa vuodessa. Suomessa ei ole työnantajan sosiaaliturvamaksua vastaavaa yrittäjiltä yritystulon perusteella perittävää maksua.

Työnantajan sosiaaliturvamaksun tuotto vuonna 2001 oli noin 2,4 miljardia euroa (noin 14,4 miljardia markkaa). Siitä noin 1,5 miljardia euroa (noin 9,2 miljardia markkaa) käytettiin kansaneläkemenojen rahoitukseen ja noin 0,9 miljardia euroa (noin 5,2 miljardia markkaa) sairausvakuutusmenojen rahoitukseen.

Jäljempänä jaksossa 2.1. selostetun sosiaaliturvamaksua koskevan palautusmallin mukaisesta järjestelmästä on säädetty ulkomaankauppalikenteen kauppa-alusluettelosta

annetussa laissa (1707/1991). Lain mukaan aluksella varustamatoimintaa harjoittavalle suomalaisen aluksen omistavalle yhteisölle myönnetään valtion varoista tukena maksettua sosiaaliturvamaksua vastaava määrä. Tuki myönnetään hakemuksen perusteella jälkikäteen. Tuen myöntää ja maksaa merenkulkuhallitus.

1.2. Kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden lainsäädäntö

Valtion tukia koskeva EY-lainsäädäntö

Harkittaessa alueellista työnantajan sosiaaliturvamaksusta vapauttamista, tulee esille kysymys siitä, onko tämä sopusoinnussa Euroopan yhteisön valtion tukia koskevan lainsäädännön kanssa. Valtion yrityksille antamasta tuesta säädetään Euroopan yhteisön (EY) perustamissopimuksen 87—89 artiklassa. Perustamissopimuksen määräysten soveltamiseksi Euroopan yhteisöjen komissio on antanut useita asetuksia ja muita alemmanasteisia tulkintaohjeita. Tulkintaohjeista eräs keskeisimmistä on alueellisia valtion tukia koskevat suuntaviivat (EYVL C 74, 10.3.1998 ja EYVL C 258, 9.9.2000).

Valtiontuella ei ole yksiselitteistä määritelmää. Lähtökohtana on kuitenkin se, että toimenpiteen on täytettävä kaikki artiklan 87 kohdan 1 edellytykset. Artiklan mukaan säännöt koskevat ensinnäkin toimenpiteitä, joihin liittyy julkisten varojen käyttöä. Valtion tukia ovat kaikki keskushallinnon sekä kuntien ja muiden alue- ja paikallisviranomaisten toimesta myönnettävät tuet, jotka ovat yritys- tai toimialakohtaisia. Tuen muodolla (avustus, laina, verohuojennus, sosiaaliturvamaksun alennus, takaus, oman pääoman ehtoinen rahoitus, hyödykkeiden tai palveluiden tarjoaminen ”markkinahintaa” edullisemmin jne.) ei ole merkitystä. Kyseessä siten ei tarvitse olla suora rahasuoritus tuen saajalle, vaan määritelmä kattaa julkisen sektorille toimenpiteillä aikaansaadun edun. Edellytyksenä on kuitenkin, että toimenpiteellä on ”budjettivaikutusta”, jolloin julkiselle sektorille jää saamatta saatavia esimerkiksi alentuneen sosiaaliturvamaksun muodossa. Toimenpiteestä on koiduttava yritykselle taloudellista hyötyä, jota se ei saisi ta-

vanomaisessa liiketoiminnassaan. Arvioitaessa tukea ratkaisevaa on toimenpiteen tosiasiallinen vaikutus, ei sen tarkoitus.

Tuen saaja voi olla yksityinen tai julkinen yritys. Yritys käsitteenä tarkoittaa kaikkia taloudellista toimintaa harjoittavia yksiköitä niiden oikeudellisesta muodosta riippumatta. Artiklan soveltaminen edellyttää lisäksi, että toimenpide on valikoiva. Esimerkiksi jäsenvaltion kaikkia yrityksiä koskeva yhteisöveron tai sosiaaliturvamaksun alentaminen katsotaan ”yleiseksi toimenpiteeksi”. Mikäli toimenpide rajataan esimerkiksi maantieteellisesti koskemaan ainoastaan tiettyä osaa yrityksistä, tulee sovellettavaksi artikla 87.

Valtiontuella on oltava mahdollinen vaikutus jäsenvaltioiden väliseen kilpailuun ja kaupankäyntiin. Riittää, kun voidaan osoittaa, että tuensaaja harjoittaa taloudellista toimintaa ja toimii markkinoilla, joilla esiintyy jäsenvaltioiden välistä kauppaa. Komissio on kuitenkin katsonut, että pienet tukimäärät (vähämerkityksinen eli de minimis -tuki) eivät vaikuta jäsenvaltioiden väliseen kaupankäyntiin merkittävästi. Tästä syystä de minimis-tuen katsotaan jäävän 87 artiklan 1 kohdan soveltamisalan ulkopuolelle. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tukea ei tarvitse ilmoittaa ennakolta komissiolle normaalin 88 artiklan 3 kohdan mukaisesti.

Perustamissopimuksen 87 artiklan 2 kohdassa säädetään yhteismarkkinoille soveltuvista tukitoimista. Artiklan 3 kohdassa säädetään puolestaan niistä toimenpiteistä, jotka komissio voi katsoa yhteismarkkinoille soveltuviksi tukitoimenpiteiksi. Artiklan 3 kohdan a alakohdassa määrätään, että yhteismarkkinoille soveltuvana voidaan pitää tukea, joka on tarkoitettu edistämään taloudellista kehitystä alueilla, joilla elintaso on poikkeuksellisen alhainen tai joilla vallitsee vakava vajaatyöllisyys. Aluetuen suuntaviivojen mukaan edellytykset täytetään, jos alueella, joka vastaa NUTS II -tason maantieteellistä yksikköä (Suomessa suuralueet) bruttokansantuote asukasta kohden ostovoimastandardina mitattuna ei ylitä 75 prosenttia yhteisön keskiarvosta.

Perustamissopimuksen 87 artiklan 3 kohdan c alakohdan mukaan yhteismarkkinoille soveltuvana voidaan pitää tukea tietyn taloudellisen toiminnan tai talousalueen kehityk-

seen edistämiseen, jos tuki ei muuta kaupankäynnin edellytyksiä yhteisen edun kanssa ristiriitaisella tavalla. Suuntaviivojen mukaan c alakohdan kattamien alueiden osuus ei saa ylittää 50 prosenttia jäsenvaltion väestöstä, joka jää 87 artiklan 3 kohdan a alakohdan soveltamisalan ulkopuolelle.

Aluetuen suuntaviivojen mukaan yritysten juoksevien kustannusten alentamiseen tarkoitettua aluetuet ovat lähtökohtaisesti kiellettyä tukea. Tämäntyyppiset toimintatuet ovat poikkeuksellisesti mahdollisia ainoastaan edellä mainituilla 87 artiklan 3 kohdan a alakohdan mukaisilla kansallisilla tukialueilla. Suomessa tällaista aluetta on kehitysalueen I-tukialue, käytännössä Itä-Suomen alue.

Edellä mainitun tyyppiset yritysten toimintatuet, joihin myös sosiaaliturvamaksun vapautus luetaan, on mahdollista toteuttaa komission 12 päivänä tammikuuta 2001 antaman asetuksen (EY) N:o 69/2001 EY:n perustamissopimuksen 87 ja 88 artiklan soveltamisesta vähämerkityksiseen tukeen (EYVL L 10, 13.1.2001) mukaisena de minimis-tukena. Komission asetus on korvannut komission vuonna 1996 vähämerkityksisestä tuesta antaman tiedonannon. Asetuksessa säädetyin edellytyksin de minimis-tuki voidaan katsoa sallituksi eikä tuen myöntämisestä tarvitse tehdä perustamissopimuksen 88 artiklan 3 kohdan mukaista ilmoitusta komissiolle.

Asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle on rajattu liikenteen ala, ja toiminta, joka liittyy perustamissopimuksen liitteessä I lueteltujen tuotteiden tuottamiseen tai jalostamiseen taikka markkinointiin (maatalous, kalastus ja vesiviljely), vientiin liittyvä toiminta sekä tuki, jolla suositaan kotimaisia tuotteita tuonti- tuotteiden kustannuksella. Vientiin ja kotimaisten tuotteiden tukeen liittyvät rajoitukset perustuvat Maailman kauppajärjestön (WTO) tukia ja tasoitustulleja koskevan sopimukseen (EYVL L 336, 23.12.1994). Hallituksen esityksessä tarkoitettu sosiaaliturvamaksun alentaminen ei kuitenkaan kohdennu kyseisen vientitoiminnan tukemiseen, vaan alentaa ainoastaan yrityksen jokapäiväisiä toimintamenoja.

De minimis-tukea vastaavaa sääntelyä ei ole sovellettu Euroopan hiili- ja teräsyhteisön (EHTY) perustamissopimuksessa tarkoitet-

tuun toimintaan hiili- ja terästeollisuudessa. EHTY:n perustamissopimuksen päätyttyä kyseiset alat ovat kuuluneet 24 päivänä heinäkuuta 2002 lähtien perustamissopimuksen artiklan 87 soveltamisalaan. Komission tulokinnon mukaan de minimis-tukea voidaan myöntää terästeollisuustoimialan yrityksille, sen sijaan hiilisektori on de minimis-säännön soveltamisalan ulkopuolella.

Kolmen vuoden ajanjakson aikana myönnetyn de minimis-tuen yhteen laskettu määrä on rajoitettu 100 000 euroon. Enimmäismäärää sovelletaan liukuvasti kultakin kolmen vuoden pituiselta ajanjaksolta tuen muodosta ja tavoitteista riippumatta. De minimis-tukea koskeva sääntö ei rajoita yrityksen oikeutta saada samaan hankkeeseen muuta komission hyväksymää tai ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamisalaan kuuluvaa valtiontukea. Asetuksen johdantotekstin mukaan de minimis-tuki olisi katsottava myönnettyksi siinä vaiheessa, kun laillinen oikeus tukeen siirtyy tuensaajalle. Useassa erässä maksettava tuki diskontataan myöntämisaikankohdan mukaisen arvoon.

Tukea saavalle yritykselle on aina ilmoitettava, että kysymyksessä on de minimis-tuki. Tukea myönnettäessä on saatava yritykseltä tiedot sen kolmen edeltävän vuoden aikana saamasta muusta de minimis-tuesta. Ennen uuden tuen myöntämistä on tarkistettava, että uusi tuki ei edeltävän kolmen vuoden ajanjakson aikana myönnetyn aikaisemman de minimis-tuen kanssa ylitä 100 000 euron vähimmäismäärää. Tukea koskevat asiakirjat on säilytettävä kymmenen vuoden ajan tuen myöntämispäivästä samoin kuin tuen ohjelmaa koskevat asiakirjat kymmenen vuoden ajan viimeisen tuen myöntämispäivästä.

Mainittuja EY-säädöksiä sovelletaan Euroopan talousaluetta (ETA) koskevan sopimuksen perusteella myös esimerkiksi Norjassa.

Työnantajan sosiaaliturvamaksun alueellinen alentaminen Ruotsissa

Ruotsissa on sosiaaliturvamaksuja alennettu alueellisesti vuodesta 1983. Ruotsi joutui kuitenkin vuonna 2000 lopettamaan maksujen alentamisen EY:n säännösten vastaisena. Komissio katsoi Ruotsille antamassaan pää-

töksessä, että Ruotsin sosiaaliturvamaksujen alennusohjelma oli toimintatukea, joka ei täyttänyt EY:n perustamissopimuksen 87 artiklan 2 ja 3 kohdassa tarkoitettujen poikkeusten edellytyksiä.

Komission päätöksen perusteluissa todettiin, että alennetun maksun muodossa myönnettävän tuen määrä ei olisi lainkaan riippunut kuljetuksista yritykselle aiheutuneista lisäkustannuksista, vaan yrityksen palkkakustannusten määrästä. Tämän vuoksi komissio katsoi, ettei tuen määrää voi objektiivisin perustein laskea etukäteen kilometriä tai painoyksikköä kohti, kuten EY:n soveltamisohjeet edellyttävät. Komissio jätti kuitenkin päätöksessään Ruotsille mahdollisuuden toteuttaa sosiaaliturvamaksujen alueellinen alentaminen EY:n de minimis-tukea koskevien sääntöjen puitteissa.

Ruotsin hallitus valmisteli komission päätöksen perusteella uuden lain vuodelta 2002 perittävien sosiaaliturvamaksujen alueellisesta alentamisesta. Laki tuli voimaan vuoden 2002 alusta (Lag om utvidgning av de särskilda avdragen enligt socialavgiftslagen, 2001:1170). Maksualennukseen sovelletaan EY:n de minimis-tukea koskevia säännöksiä. Maksualennuksen saa työnantaja, jolla on kiinteä toimipaikka tukialueella. Maksualennuksen ulkopuolelle on rajattu kunta, maakäräjät, valtion viranomainen ja liikelaitos sekä rekisteröity uskontokunta.

Maksualennusta ei tehdä toimialoilla, joita ovat kalastus, vesiviljely, perustamissopimuksen liitteessä I tarkoitettu maatalous, liikenteen ala sekä Euroopan hiili- ja teräsyhteisön perustamissopimuksessa tarkoitettu toiminta hiili- ja terästeollisuudessa.

Maksualennus koskee Ruotsin ns. A-tukialuetta, joka pääasiassa tarkoittaa pohjois-Ruotsia, pois lukien rannikkoseudun. Kaiken kaikkiaan maksualennusalueisiin kuuluu alueita Norrbottenin, Västerbottenin, Jämtlannin, Västernorrlandin, Gävleborgin, Taalainmaan sekä Värmlannin lääneistä.

Edellä mainituilla alueilla työnantajan sosiaaliturvamaksua alennetaan, yleisen koko maata koskevan 5 prosentin alennuksen lisäksi, alueellisesti 10 prosenttia maksupohjasta. Alueellisen alennuksen määrä on kuitenkin enintään 7 100 kruunua kuukaudessa.

Lain ensisijaisena tarkoituksena on kannus-

taa pieniä yrityksiä. Lain perusteluissa on arvioitu, että työnantajan sosiaaliturvamaksun alueellinen alentaminen koskisi noin 21 000 yritystä ja niissä 1—4 työntekijän perusteella maksettavia maksuja.

Lähtökohtaisesti yrityksellä on vastuu siitä, ettei de minimis-tukien enimmäismäärä ylitä. Yrityksen tulee de minimis-tukea hakiessaan antaa tukea myöntävälle viranomaiselle ennen tuen myöntämispäätöstä tiedot muista de minimis-tuista, joita yritys on saanut viimeisen kolmen vuoden aikana. Viranomaisen tulee yrityksen antamien tietojen perusteella tarkistaa, että de minimis-tukea koskeva enimmäismäärä ei ylitä.

Työnantajan sosiaaliturvamaksun alueellinen alentaminen Norjassa

Työnantajan sosiaaliturvamaksun alueellinen porrastaminen otettiin Norjassa käyttöön vuonna 1975. Porrastus koskee kaikkia yksityisiä työnantajia ja kuntia, mutta ei valtiota. Maa on jaettu viiteen maksuvyöhykkeeseen (1—5), joilla perittiin vuonna 2001 työnantajan sosiaaliturvamaksua vastaavasti 14,1 prosenttia, 10,6 prosenttia, 6,4 prosenttia, 5,1 prosenttia ja 0,0 prosenttia. Nollamaksun vyöhykkeeseen kuuluu Finnmarkin lääni ja Tromssan pohjoisosa.

Euroopan vapaakauppaliiton EFTA:n valvontaelin (ESA) antoi vuonna 1998 päätöksen, jossa se totesi, että Norjan alueellisesti porrastettu maksujärjestelmä on katsottava ETA-sopimuksen valtioneuvoston vastaiseksi tueksi. Norjan tuli lopettaa tuki säännösten vastaisilta osin vuoden 1998 loppuun mennessä. Kuljetustukena alennusjärjestelmää sai kuitenkin soveltaa vuoden 2003 loppuun saakka ESA:n päätöksessä asetetuilla ehdoin. Norjan hallitus valitti ESA:n päätöksestä vaatien sitä kumottavaksi. EFTA-tuomioistuin kuitenkin hylkäsi vuonna 1999 antamallaan päätöksellä Norjan hallituksen valituksen.

Norjan hallitus on EFTA-tuomioistuimen päätöksen antamisen jälkeen tarkistanut voimassa ollutta työnantajan sosiaaliturvamaksun alueellisen porrastuksen järjestelmää. Päätöksen johdosta maksualennus on poistettu tietyiltä elinkeinoilta kuten sähkön, öljyn ja mineraalien tuotannosta. Myös aluejakoa

on tarkistettu. ESA on hyväksynyt Norjan tekemät korjaukset järjestelmään vuosiksi 2000—2003.

Norjassa tehtyjen seurantalutkimusten mukaan työnantajan sosiaaliturvamaksun porrastuksen merkittävimpiä hyötyjiä ovat olleet palvelusektorin yritykset ja kunnat. Nollamaksuluokassa työnantajan sosiaaliturvamaksua alennetaan 14,1 prosenttiyksiköllä. Alennuksen suora työllisyysvaikutus pohjoisimmassa Norjassa on arvioitu 5,4 prosentiksi.

Norjassa on asetettu toimikunta selvittämään valtion panostusten vaikutuksia alueelliseen kehitykseen ja aluepoliittisiin tavoitteisiin. Toimikunta keskittyy syksyllä 2002 selvittämään porrastettujen työnantajamaksujen merkitystä. Muilta osin toimikunnan tulee saada työnsä päätökseen vuoden 2003 loppuun mennessä.

1.3. Nykytilan arviointi

Suomessa on työnantajamaksujen alueellista porrastamista selvitetty useassa yhteydessä, mutta sitä ei ole kokeiltu käytännössä.

Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän Syrjäisen maaseudun teemaryhmä esitti joulukuussa 1999 työnantajan kansaneläkemaksun alueellista porrastamista Kainuussa, Pohjois-Karjalassa ja Lapissa. Ehdotus ei sisälly valtioneuvoston periaatepäätökseen maaseutupoliittisiksi linjauksiksi vuosille 2001—2004.

Pohjois-Suomen neuvottelukunnan lokakuussa 2001 julkistamassa Pohjois-Suomen strategiassa (Puoli Suomea samalle viivalle – Strategia Pohjois-Suomen kehittämiseksi vuoteen 2010) ehdotetaan muun muassa, että kaikki työnantajan sosiaaliturvamaksut (sisältäen muun muassa työeläkemaksun) puolitetaan Pohjois-Suomen pahimmilla työttömyys- ja muuttotappioalueilla. Tätä pidettiin strategia-asiakirjassa ehdotetuista keinoista kaikkein tehokkaimpana yksittäisenä välineenä vaikuttaa alueen työttömyyteen ja muuttotappioon.

Lisäksi työnantajan sosiaaliturvamaksun alueellista porrastamista ovat aiemmin selvittäneet muun muassa valtiovarainministeriön asettama ”Sosiaaliturvamaksutyöryhmä 1977” sekä aluepoliittisen neuvottelukunnan jaosto (Aluepoliittinen neuvottelukunta).

Työnantajan sosiaaliturvamaksun alueellista porrastamista selvittäneen jaoston raportti. Valtioneuvoston kanslian monisteita 1982:2).

Suomessa tehdyt selvitykset muilla kuin alueellisin perustein toteutettavista sosiaaliturvamaksun alennuksista ovat osoittaneet, että pienillä maksun alennuksilla ei olisi merkittävää työllisyysvaikutusta. Kuitenkin käytännön kokemusten saamiseksi siitä, onko sosiaaliturvamaksun alueellisella porrastuksella vaikutuksia työllisyyteen, alueiden väliseen muuttoliikkeeseen ja yritysten sijoittumiseen, on aiheellista toteuttaa määräaikainen kokeilu sosiaaliturvamaksun poistamisesta alueellisesti rajatulla alueella.

2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

2.1. Tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi

Tavoitteet

Esityksessä on kysymys kokeilusta, jolla selvitetään, mitä vaikutuksia on työnantajan sosiaaliturvamaksun poistamisesta maantieteellisesti rajatulla alueella. Maksun poistamisen tavoitteena on tukea yrityksiä työllistämisedellytyksiä pohjoisimmassa Suomessa ja eräissä saaristokunnissa, missä maantieteellisen tekijät, ilmasto-olosuhteet, pitkät kuljetusmatkat, syrjäinen sijainti ja harva asutus lisäävät yritysten kustannuksia muuhun Suomeen verrattuna. Pyrkimyksenä on helpottaa uusien yritysten sijoittumista alueelle sekä edistää jo olemassa olevien yritysten toiminnan kehittämistä alueella. Yritysten tukeminen alentamalla sosiaaliturvamaksua parantaisi näiden työnantajien työllistämismahdollisuuksia.

Tavoitteena on, että työttömyyden väheneminen ja uusien työpaikkojen syntyminen hillitsisi poismuuttoa alueelta ja vahvistaisi siten kuntien taloutta ja väestöpohjaa. Lisäksi kokeilulla pyrittäisiin yleisemminkin saamaan vastausta kysymykseen, voidaanko työnantajalta perittäviä maksuja alentamalla vaikuttaa työllisyyteen.

Ottaen huomioon Ruotsin ja Norjan työnantajan sosiaaliturvamaksujärjestelmät saat-

taisi Pohjoiskalottialueen yritysten yhdenvertaisen kohtelun kannalta olla tärkeää, että myös Suomen puolella voitaisiin kokeilla työnantajilta perittävien maksujen alentamista. Samalla voitaisiin edistää rajan yli tapahtuvaa yhteistyötä kyseisellä alueella.

Esillä olleita vaihtoehtoja

Työnantajan sosiaaliturvamaksun poistamista koskevan kokeilun käytännön toteuttamiseksi on ollut esillä kaksi vaihtoehtoa: kokeilussa mukana olevat yritykset vapautettaisiin sosiaaliturvamaksun maksamisesta kokeilun ajaksi tai yritykset maksaisivat sosiaaliturvamaksut normaalisti, mutta niille maksettaisiin takaisin jälkikäteen hakemuksen perusteella niiden maksamia sosiaaliturvamaksuja vastaava määrä.

Keskeisimmät toimivat viranomaiset olisivat asianomainen verovirasto sekä työvoima- ja elinkeinokeskus. Lisäksi muita toimijoita olisivat asianomaiset ministeriöt, Verohallitus sekä Kansaneläkelaitos. Vapautusmallissa oli esillä erilaisia työnjaon painotuksia riippuen siitä, pidetäänkö kaikkien kokeilun piiriin tulevien yritysten de minimis-tukea koskevan kelpoisuuden tutkimista ennakoita tarpeellisena (painottaa työvoima- ja elinkeinokeskuksen roolia) vai voidaanko kokeilu käynnistää massamenettelynomaisesti (painottaa veroviraston roolia). Palautusmallissa tuen myöntävä viranomainen olisi työvoima- ja elinkeinokeskus ja verovirasto toimittaisi työvoima- ja elinkeinokeskukselle tiedot maksetuista sosiaaliturvamaksuista.

Vapautusmallia pidettiin hallinnollisesti kevyempänä ja yksinkertaisempänä kuin palautusmallia. Vapautusmallissa henkilöstöresurssitarve olisi jonkin verran pienempi. Se ei myöskään edellyttäisi uutta maksuliikennettä, kun taas palautusmalli edellyttäisi vuosittain määrärahojen osoittamista työvoima- ja elinkeinokeskuksille ja budjetointiprosessi olisi monimutkainen. Vapautusmallissa yritykset saisivat hyötyä heti, ei vuoden viiveellä kuten palautusmallissa.

Toisaalta vapautusmallin arvioitiin sisältävän enemmän riskejä de minimis-tuen seurannan kannalta ja maksuunpanotilanteiden määrän voidaan olettaa olevan suurempi kuin palautusmallissa takaisinperintätalanteiden.

De minimis-tuen enimmäismäärän ylittymisen välttämiseksi jouduttaisiin vapautusmallissa varmuuden vuoksi asettamaan tosiasiallinen enimmäismäärä alle laskennallisen rajan, jolloin yksittäisen yrityksen saama hyöty saattaisi olla alempi, mitä se muuten voisi olla.

Vapautusmallilla saataisiin kokemuksia nimenomaan työnantajan sosiaaliturvamaksun poistamisen vaikutuksista ja kokeilu olisi palautusmallia helpommin jatkettavissa pysyvänä järjestelmänä. Palautusmallissa maksualennuksen yhteys työnantajamaksuihin hämärtyisi, kun yritykset maksaisivat koko ajan täyttä sosiaaliturvamaksua, ja tuki olisi pikemminkin mielletävissä yritystueksi.

Vapautusmalli olisi vertailukelpoinen Ruotsin ja Norjan alennusjärjestelmiin, joiden osalta myös järjestelmän kelpoisuutta EY-lainsäädännön näkökulmasta on tutkittu.

2.2. Keskeiset ehdotukset

Työnantajan sosiaaliturvamaksu poistettaisiin kolmevuotisena kokeiluna Enontekiön, Inarin, Kemijärven, Kittilän, Kolarin, Muonion, Pelkosenniemen, Pellon, Posion, Sallan, Savukosken, Sodankylän, Utsjoen ja Ylitornion kunnissa sekä ns. A-saaristokunnissa eli Hailuodon, Houtskarın, Iniön, Korppoon, Nauvon ja Velkuan kunnissa. Kokeilun piiriin kuuluisivat EY-lainsäädännöstä johtuvien rajoituksin sellaiset yritykset ja valtion liikelaitokset, joilla on kiinteä toimipaikka kokeilualueella, sekä kotitaloustyönantajat, jos työ suoritetaan kokeilualueella.

Kokeilu toteutettaisiin de minimis-tukea koskevien säännösten (komission asetus (EY) N:o 69/2001 EY:n perustamissopimuksen 87 ja 88 artiklan soveltamisesta vähämerkityksiseen tukeen) mukaisesti. Komission asetuksen mukaan alennuksen kohteena eivät voi olla yritykset, joiden toimialana on liikenteen ala tai EY:n perustamissopimuksen liitteessä I tarkoitettujen tuotteiden tuottaminen, jalostus tai kaupan pitäminen. Viimeksi mainittu rajaisi kokeilun ulkopuolelle kalastuksen, vesiviljelyn ja tietyt maataloustuotteet. Lisäksi alennuksen piiriin kuuluvan yrityksen saamien kaikkien vähämerkityksisten tukien kokonaismäärä ei saa ylittää 100 000 euroa kolmen vuoden ajanjaksolla.

Enimmäismäärän ylittämisen välttämiseksi laissa ehdotetaan, että yritystoimintaa harjoittavan työnantajan tämän lain nojalla tekemien maksuvapautusvähennysten määrä ei saisi ylittää 30 000 euroa kultakin palkanmaksuvuodelta määräytyvästä sosiaaliturvamaksusta eli kokeilun aikana määrä ei saisi ylittää yhteensä 90 000 euroa.

Sosiaaliturvamaksun poistaminen toteutettaisiin maksuvapautuksena. Työnantajan olisi maksuvapautuksen saadakseen tehtävä verovirastolle Verohallituksen vahvistaman kaavan mukainen aloittamisilmoitus. Työnantaja saisi oma-aloitteisesti ilman eri päätöstä tehdä maksuvapautusvähennyksen sen palkanmaksukuukauden sosiaaliturvamaksusta, jona aloittamisilmoitus on jätetty verovirastolle. Verovirasto voisi erityisestä syystä päättää, että maksuvapautus tulee voimaan aloittamisilmoituksen jättämiskuukautta aikaisemmasta ajankohdasta. Maksuvapautus koskisi kuitenkin aikaisintaan tammikuussa 2003 maksettujen palkkojen perusteella määräytyvää työnantajan sosiaaliturvamaksua.

Työnantaja vastaisi antamiensa tietojen oikeellisuudesta. Työnantaja olisi vapautukseen oikeuttavien edellytysten lakatessa velvollinen suorittamaan työnantajan sosiaaliturvamaksun siten kuin työnantajan sosiaaliturvamaksusta annetussa laissa säädetään. Jos työnantajalla ei olisi tämän lain mukaan oikeutta maksuvapautukseen, verovirasto voisi määrätä perusteettomasti suorittamatta jätetyn työnantajan sosiaaliturvamaksun maksettavaksi.

Lapin, Pohjois-Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen työvoima- ja elinkeinokeskukset antaisivat pyynnöstä Verohallitukselle ja toimivaltaiselle verovirastolle tietoja de minimissäätelyn soveltamisesta sekä avustaisivat maksuvapautusta koskevan kokeilun tiedottamisessa yrityksille ja kotitaloustyönantajille.

Lisäksi laissa säädettäisiin muun muassa veroviraston toimivallasta perusteettomasti suorittamatta jätetyn työnantajan sosiaaliturvamaksun maksuunpanoon, veroviraston ja Verohallituksen tarkastusoikeudesta, tiedonsaantioikeudesta ja oikeudesta tietojen luovuttamiseen sekä muutoksenhausta.

Lakia sovellettaisiin vuosina 2003—2005 maksettavien palkkojen perusteella määräy-

tyvään työnantajan sosiaaliturvamaksuun siten, että ensimmäisen kerran vapautuksen saisi helmikuussa 2003 tammikuussa 2003 maksettujen palkkojen perusteella. Viimeisen kerran vapautuksen saisi tammikuussa 2006 joulukuussa 2005 maksettujen palkkojen perusteella.

3. Esityksen vaikutukset

3.1. Taloudelliset vaikutukset

Kokeilun johdosta sosiaaliturvamaksuja menetettäisiin noin 8 miljoonaa euroa vuodessa, mikä katettaisiin nostamalla työnantajan sosiaaliturvamaksua 0,014 prosenttiyksikköä. Esimerkiksi jos 10 henkeä työllistävä työnantaja maksaisi palkkoja yhteensä 25 000 euroa kuukaudessa, työnantajan sosiaaliturvamaksu nousisi 3,50 euroa kuukaudessa.

Esityksellä tavoitellaan erityisesti myönteisiä yritysvaikutuksia keskeisimpänä vaikutusalueena yritysten työllistämisedellytykset ja sitä kautta työllisyyden parantaminen. Kokeilun piirissä olevien yritysten lukumääräksi arvioidaan 3 500. Kooltaan yritykset olisivat lähes kaikki pk-yrityksiä eli yrityksiä, joiden henkilöstömäärä on enintään 249. Näistäkin yrityksistä olisi valtaosa eli noin 74 prosenttia 1-5 henkilön mikroyrityksiä. Suuryritysten määrä jäisivät alle 1 prosentin. Käytännössä ne voisivat esimerkiksi Lapissa olla hotellikonserneja, pankkien paikalliskonttoireita ja teollisuusyrityksiä.

Niiden yritysten lukumäärän, jotka eivät toimialansa vuoksi olisi oikeutettuja maksuvapautukseen, arvioidaan kokeilun alueen koko yrityskannasta olevan noin 18 prosenttia. Merkittävimmän ryhmän näistä muodostaisivat maataloustuotteita valmistavat yritykset. Esimerkiksi poronlihanjalostusyrityksen työntekijöiden palkkakustannusten perusteella maksetusta sosiaaliturvamaksusta ei saisi vapautusta. Kokeilun piiristä jäisi pois myös esimerkiksi kalastusta harjoittavat yritykset. Kokeilun ulkopuolelle jäisivät myös kuljetusyritykset, mukaan lukien taksiautoilijat.

Niiden kokeilun alueella olevien yritysten lukumäärä, joiden sosiaaliturvamaksun maksuvapautuksen määrää rajoittaisi de minimis-tuelle ehdotettu 90 000 euron enimmäismää-

rä kolmelle vuodelle, olisi alle yksi prosentti kokeilun piiriin kuuluvista yrityksistä.

Koska valtaosa kokeilun piiriin tulevista yrityksistä olisi varsin pieniä, jäisi vastaavasti valtaosan yrityksistä maksaman vuosittaisen sosiaaliturvamaksun määrä alle 500 euron. Yli 500 euroa vuodessa sosiaaliturvamaksua maksavia yrityksiä on arvioitu olevan kokeilun alueella noin 1 300, joista runsas puolet maksaa enintään 2000 euroa vuodessa.

Suomessa ei ole aikaisemmin kokeiltu käytännössä alueellisin perustein toteutettavaa sosiaaliturvamaksun alentamista. Kokeilun tarkoituksena onkin, että vaikutukset työllistämiseen ja työllisyyteen selvitetäisiin tarkemmin kokeilusta saatavien yksityiskohtaisten tietojen perusteella.

Yritysten hallinnolliseen työmäärään kokeilulla ei olisi juurikaan vaikutusta, koska lukuun ottamatta maksuvapautuksen saamisen edellytyksenä olevaa aloittamisilmoitusta veroviranomaiselle, maksuvapautuksen saajan ei tarvitsisi pääsääntöisesti tehdä muita lisäilmoituksia, vaan tarvittavat tiedot verottaja kerää jo nykyisinkin annettavien työnantajan ilmoitusten yhteydessä. Kokeilun vaikutuspiiriin tuleva tyypillinen yritys olisi mikroyritys, jonka kannalta tämä on erityisen myönteistä.

Esityksen tavoitteiden toteutuminen vahvistaisi kokeilun alueen kuntien väestöpohjaa ja elinkeinotoiminnan mahdollisuuksia. Tällä olisi positiivista vaikutusta kuntien verokeräytymään ja sitä kautta kuntien talouteen.

3.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset

Kokeilun johdosta verohallinnon tietojärjestelmiin joudutaan tekemään muutoksia, joiden toteuttaminen vaatii noin 80 henkilötyöpäivää. Asian käsittelyyn verovirastoissa, asiakasneuvontaan, aloittamisilmoitusten käsittelyyn ja tallennukseen sekä vuosivalvonnan virheselvittelyyn kuluu 1—2 henkilötyöpäivää. Verohallinnon ohella myös kokeilun alueen työvoima- ja elinkeinokeskuksille aiheutuu ehdotetusta kokeilusta jonkin verran lisätyötä.

Kokeilulla ei ole organisaatiovaikutuksia.

3.3. Vaikutukset aluekehityksen kannalta

Lakiehdotuksessa on kyse kokeilulaista, jolla tutkittaisiin, millaisia vaikutuksia sosiaaliturvamaksun poistamisella on yritysten työllistämisedellytyksiin, työllisyyteen ja muuttoliikkeeseen. Työministeriön tietojen mukaan kokeilualueella työttömyysaste vuonna 2001 vaihteli Lapin kunnissa Utsjoen 15,1 prosentista Sallan 29,2 prosenttiin. Saaristokunnissa vastaava tunnusluku vaihteli Inön 4,2 prosentista Hailuodon 12,7 prosenttiin. Työllisyysaste vaihteli Lapin kunnissa 51,1 ja 59,6 prosentin välillä. Saaristokunnissa vastaava tunnusluku vaihteli 61,4 ja 75,5 prosentin välillä.

Tilastokeskuksen tietojen mukaan kokeilualue muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta oli vuonna 2001 muuttotappioaluetta. Lapin kunnista suurimmat nettomuuttokunnat olivat Kemijärvi (nettomuutto -325 henkilöä), Sodankylä (-255), Pello (-147), Salla (-129), Ylitornio (-115) ja Inari (-100). Saaristokunnista suurin nettomuuttokunta oli Houtskari (-22).

Sosiaaliturvamaksun poistamisen on arvioitu parantavan kokeilualueen yritysten työllistämisedellytyksiä ja helpottavan uusien yritysten sijoittautumista alueelle. Tämän on arvioitu lisäävän jonkin verran työpaikkojen määrää ja parantavan työllisyysastetta. Ihmisten mahdollisuudet jäädä asumaan kotiseuduilleen paranisivat, mikä hillitsisi poisuuttoja kokeilualueen kunnista. Työpaikkojen tarjonnan kasvu myös rohkaisisi ihmisiä paluunmuuttoon.

Tavoitteiden toteutuessa esitys kaventaisi alueellisia eroja. Esitys myös parantaisi alueen kilpailukykyä suhteessa muuhun maahan ja naapurimaihin Ruotsiin ja Norjaan, joissa sosiaaliturvamaksujen alueellinen porrastus on käytössä.

4. Asian valmistelu

4.1. Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Sisäasiainministeriön 24 päivänä elokuuta 2001 asettama työryhmä (Pohjois-Lappi-työryhmä) selvitti mahdollisuuksia työnanta-

jan sosiaaliturvamaksun alentamiseen pohjoisimmassa Lapissa. Työryhmä luovutti asiaa koskevan raporttinsa 21 päivänä joulukuuta 2001.

Hallitus sopi 13 päivänä maaliskuuta 2002 vuosien 2003—2006 määrärahakehysten yhteydessä, että työnantajan sosiaaliturvamaksu poistetaan kolmivuotisena kokeiluna Enontekiön, Kittilän, Kolarin, Muonion, Inarin, Sodankylän, Utsjoen, Kemijärven, Pelkosenniemen, Pellon, Posion, Sallan, Savukosken ja Ylitornion kunnissa sekä ns. A-saaristokunnissa eli Hailuodon, Houtskarin, Inön, Korppoon, Nauvon ja Velkuan kunnissa. Kokeilun piirissä ovat EY-lainsäädännöstä johtuvien rajoitusten yksityiset työnantajat sekä valtion liikelaitokset.

Tarvittavaa lainsäädäntöä on valmisteltu virkatyönä sisäasiainministeriössä yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön, kauppa- ja teollisuusministeriön, valtionvarainministeriön, Verohallituksen, Lapin työvoima- ja elinkeinokeskuksen, Lapin veroviraston sekä Kansaneläkelaitoksen kanssa. Valmistelun aikana on kuultu myös Varsinais-Suomen työvoima- ja elinkeinokeskusta.

4.2. Lausunnot

Esityksestä on pyydetty lausunnot Suomen Yrittäjiltä, Keskuskauppakamarilta, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK:lta, Akavalta, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK:lta, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitolta, Palvelutyönantajilta, Veromaksajien Keskusliitolta, Ilmailulaitokselta, Tieliikelaitokselta, Metsähallitukselta, Senaatti-kiinteistöltä, Lounais-Suomen verovirastolta, Uudenmaan verovirastolta, Pohjois-Pohjanmaan työvoima- ja elinkeinokeskuksetta, Varsinais-Suomen työvoima- ja elinkeinokeskuksetta, Suomen Kuntaliitolta, Lapin liitolta, Pohjois-Pohjanmaan liitolta, Varsinais-Suomen liitolta, työministeriöltä, oikeusministeriöltä, maa- ja metsätalousministeriöltä, liikenne- ja viestintäministeriöltä sekä edellä jaksossa 4.1. mainituilta valmisteluun osallistuneilta viranomaisilta.

Myönteisissä lausunnoissa kokeilua pidettiin hyvänä käytännön kokemusten saamiseksi. Työnantajamaksujen poistamisen nähtiin

voivan vaikuttaa positiivisesti yritystoiminnan ja työllistämisen edellytyksiin sekä alueelliseen kehitykseen. Kriittisissä lausunnoissa katsottiin, että alueellista tukitoimea ei pitäisi rahoittaa työnantajilta perittävillä maksuilla. Eräissä lausunnoissa katsottiin, että kuntatyönantaja tulisi sisällyttää kokeilun piiriin. Myös kokeilualueeseen ehdotettiin laajennuksia. Verotuksen kannalta rajaukset nähtiin ongelmallisiksi. Lausunnoissa korostettiin kokeilun seurannan ja arvioinnin tärkeyttä.

5. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Esitys liittyy valtion vuoden 2003 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Esitykseen liittyy myös erikseen annettava hallituksen esitys laiksi vakuutetun sairausvakuutusmaksun, työnantajan sairausvakuutusmaksun ja työnantajan kansaneläkemaksun suuruudesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Laki työnantajan sosiaaliturvamaksusta vapauttamisesta eräissä kunnissa vuosina 2003 — 2005

1 §. Pykälässä säädettäisiin kokeilun toteuttamiseksi tarvittavasta poikkeuksesta työnantajan sosiaaliturvamaksusta annettuun lakiin (366/1963) ja asetukseen (940/1978). Säännöksen mukaan sen estämättä, mitä työnantajan sosiaaliturvamaksusta annetussa laissa säädetään velvollisuudesta suorittaa työnantajan sosiaaliturvamaksua ja työnantajan sosiaaliturvamaksusta annetussa asetuksessa säädetään mainitun maksun suuruudesta, yksityinen työnantaja ja valtion liikelaitoksista annetussa laissa (627/1987) tarkoitettu valtion liikelaitos saisi tässä laissa säädetyillä edellytyksillä kolmen vuoden kokeiluajaksi vapautuksen velvollisuudesta suorittaa työnantajan sosiaaliturvamaksua. Yksityisellä työnantajalla tarkoitetaan yritystoimintaa harjoittavien työnantajien lisäksi myös kotitaloustyönantajia. Kokeilukauden pituuden ja kokeilun piirissä olevien työnantajien määrittely vastaisi sitä, mitä hallitus sopi vuosien 2003—2006 määrärahakehysten yhteydessä. Maantieteellisestä soveltamisalasta säädettäisiin 3 §:ssä.

2 §. Pykälässä säädettäisiin kokeilun tarkoituksesta. Säännöksen mukaan maksuvapautusta koskevan kokeilun tarkoituksena on selvittää työnantajille annettavan maksuvapautuksen vaikutusta työllisyyteen ja työnantajan työllistämisedellytyksiin kokeilualueel-

la.

Kokeilun alueen kunnat kärsivät työttömyydestä ja muuttotappiosta. Maantieteellisen tekijät, ilmasto-olosuhteet, pitkät kuljetusmatkat, syrjäinen sijainti ja harva asutus lisäävät yritysten kustannuksia muuhun Suomeen verrattuna ja heikentävät siten työllistämisedellytyksiä. Sosiaaliturvamaksun poistamisen on arvioitu parantavan työllistämisedellytyksiä ja helpottavan uusien yritysten sijoittautumista alueelle. Tämän on arvioitu lisäävän työpaikkojen määrää ja parantavan työllisyysastetta. Tätä kautta ihmisten mahdollisuudet jäädä asumaan kotiseudulle paranisivat, mikä hillitsisi poismuuttoa ja mahdollisesti myös rohkaisisi ihmisiä paluumuuttoon. Tämä vahvistaisi kuntien taloutta ja väestöpohjaa sekä vahvistaisi alueen kilpailukykyä.

Maksuvapautuksen vaikutusten selvittämiseksi ja analysoimiseksi kokeilun tuloksia on tarkoitus seurata ja järjestää tulosten arviointi.

3 §. Pykälässä säädettäisiin kokeilun maantieteellisestä soveltamisalasta sen mukaisesti kuin hallitus sopi vuosien 2003—2006 määrärahakehysten yhteydessä. Kokeilu toteutettaisiin Enontekiön, Inarin, Kemijärven, Kitilän, Kolarin, Muonion, Pelkosenniemen, Pellon, Posion, Sallan, Savukosken, Sodankylän, Utsjoen ja Ylitornion kunnissa sekä ns. A-saaristokunnissa eli Hailuodon, Houtskarın, Iniön, Korppoon, Nauvon ja Velkuan kunnissa.

Ehdotuksen mukaan lakia sovellettaisiin

sellaiseen yksityiseen työnantajaan ja valtion liikelaitokseen, jolla on tuloverolain 13 a §:ssä tarkoitettu kiinteä toimipaikka jossakin kokeilualueen kunnista. Pykälän 2 momentin mukaan maksuvapautus koskisi vain kokeilualueella sijaitsevan kiinteän toimipaikan työntekijöille maksettujen palkkojen perusteella määräytyvää työnantajan sosiaaliturvamaksua. Myös jos kysymys on kokeilualueen toimipaikan työntekijästä, joka suorittaa esimerkiksi myynti- tai asennustyötä kokeilualueen ulkopuolella, työnantaja olisi vapautettu sosiaaliturvamaksusta. Sen sijaan jos työnantajalla on toimipaikkoja myös kokeilualueen ulkopuolella, työnantaja ei saisi vapautusta niissä työskentelevien työntekijöiden palkkojen perusteella maksetuista sosiaaliturvamaksuista, vaan ne tulisi maksaa työnantajan sosiaaliturvamaksusta annetun lain mukaisesti. Silloin kun työntekijällä on varsinainen työntekemispaikka kokeilualueella, erityiselle työntekemispaikalle kokeilualueen ulkopuolella tehdystä työmatkasta saatu palkka kuuluisi kokeilun piiriin. Jos työntekijällä on tuloverolain 71 §:ssä tarkoitettu toissijainen työpaikka kokeilualueella tai sen ulkopuolella, vain kokeilualueella tehty työ kuuluisi maksuvähennyksen piiriin.

Kotitaloustyönantaja olisi oikeutettu maksuvapautukseen, jos työ suoritetaan kokeilualueella. Maksuvapautus koskisi esimerkiksi kotitaloustyönantajan kokeilualueella sijaitsevassa asunnossa tai vapaa-ajan asunnossa tehtävää työtä. Vastaavaa periaatetta noudatettiin aiemmin kotitalousvähennyksen osalta, kun oikeus vähennykseen oli alueellisesti rajoitettu.

4 §. Pykälä liittyy de minimis-tukea koskevaan EY-sääntelyyn, jonka mukaisena kokeilu on tarkoitus toteuttaa. De minimis-tukea koskee komission asetus (EY) N:o 69/2001, jota on käsitelty edellä jaksossa 1.2. Kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden lainsäädäntö. De minimis-sääntelyn rajoitukset koskevat vain yritystoimintaa harjoittavia työnantaja, joihin luetaan myös valtion liikelaitokset. Yleisesti voidaan todeta, että perustamissopimuksen 87 artiklan mukaiset valtioneuvoston päätökset koskevat kaikkia taloudellista toimintaa harjoittavia yksiköitä niiden oikeudellisesta asemasta riippumatta.

Pykälän 1 momentissa todettaisiin, että yri-

tystoimintaa harjoittavan työnantajan maksuvapautuksen muodossa saama tuki on de minimis-tukea. Komission asetuksen 3 artiklan mukaan jäsenvaltion on tukea myöntäessään ilmoitettava yritykselle, että tuki on de minimis-tukea. Koska kokeilun mukaisessa maksuvapautuksessa ei tehdä tuen myöntämispäätöstä, tuen luonne on aiheellista todeta itse laissa, vaikka asiasta on tarkoitus tiedottaa yrityksille myös muuten.

Pykälän 1 momenttiin sisältyy myös informatiivinen säännös tuen enimmäismäärästä. Komission asetuksen 2 artiklan mukaan yhdelle yritykselle myönnettävän de minimis-tuen kokonaismäärä ei saa ylittää 100 000 euroa kolmen vuoden ajanjaksolla. Tätä enimmäismäärää sovelletaan tuen muodosta ja tavoitteista riippumatta. Kokonaismäärään lasketaan kaikki yrityksen saamat erilaiset de minimis-tuet.

Suomessa on yritysten julkisessa rahoituksessa käytössä pääasiassa komission 88 artiklan perusteella hyväksymiä tukiohjelmiä. Varsinaisia de minimis-asetuksen mukaisia järjestelmiä on ollut vain muutamia. Sisäasiainministeriön hallinnoima maakunnan kehittämisraha katsotaan de minimis-tueksi silloin, kun tuen saajan voidaan arvioida olevan yritys. Kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalalla de minimis-tukea on puolestaan myönnetty eräiden Finnvera Oyj:n lainojen (ns. pien- ja naisyrittäjälaina) yhteydessä. Myös komission hyväksymiä työvoima- ja elinkeinokeskusten yritysosastojen hallinnoimia kehittämistukia ja yrittäjäkoulutusta myönnetään käytännössä de minimis-tukena.

Kunnat ovat EU-jäsenyyden aikana tehneet komissiolle ainoastaan muutamia artiklan 88 kohdan 3 mukaisia aiottua tukea koskevia ilmoituksia. Tästä seuraa se, että kaikki muu kuntien myöntämä rahoitus artiklan 87 kohdan 1 merkityksessä on ollut de minimis-tukea, joka tulee huomioida laskettaessa sääntöön kuuluvaa 100 000 euron tuen enimmäismäärää. Esimerkiksi kunnan tarjoama markkinahintaa alhaisempi toimitilan vuokraus tulee huomioida de minimis-tueksi, mikäli tuelle ei olla kunnan toimesta erikseen haettu hyväksyntää EY:n komissiolta.

Vaikka tukea myöntävän viranomaisen tulee ilmoittaa yritykselle, jos tuki on de minimis-tukea, ei yrityksellä välttämättä ole tie-

dossa, mitkä kaikki sen saamista tuista kuu-
luvat de minimis-sääntelyn piiriin. Tämän
vuoksi ja jotta 100 000 euron enimmäismää-
rää ei ylitettäisi eikä jouduttaisi tämän joh-
dosta jälkikäteiseen sosiaaliturvamaksun
maksuunpanoon, ehdotetaan pykälän 2 mo-
mentissa säädettäväksi vuotuisesta maksuva-
pautuksen enimmäismäärästä, joka olisi pie-
nemmat kuin laskennallisen vuosittaisen de
minimis-tuen enimmäismäärä (33 333 eu-
roa). Ehdotuksen mukaan yritystoimintaa
harjoittavan työnantajan tämän lain nojalla
tekemien maksuvapautusvähennysten määrä
ei saisi samalta palkanmaksuvuodelta ylittää
30 000 euroa. Ratkaisevaa on siis se, milloin
palkka on maksettu, eikä sosiaaliturvamak-
sun suorittamispäivä. Ehdotettu marginaali
on arvioitu tarkoitukseensa nähden riittäväk-
si.

5 §. Myös tämä pykälä liittyy edellä mai-
nittuun de minimis-tukea koskevaan komis-
sion asetukseen (EY) N:o 69/2001. Pykälässä
määriteltäisiin, mitkä työnantajat eivät ole
maksuvapautuksen piirissä. Lähtökohtana on,
että Tilastokeskuksen toimialaluokituksessa
määritellyt toimialat ovat lain soveltamisalan
piirissä, jollei jotain toimialaa tai sen osaa ole
suljettu lain soveltamisalasta.

Edellä mainittua komission asetusta sovel-
letaan yrityksille kaikilla aloilla myönnettä-
vään tukeen, lukuun ottamatta liikenteen
toimialaa, EY:n perustamissopimuksen liit-
teessä I tarkoitettujen tuotteiden tuottamista,
jalostusta tai kaupan pitämistä sekä kivihiilen
tuotantoa. Asetuksen termillä ”kaupan pitä-
minen” (engl. marketing) tarkoitetaan lähin-
nä markkinointia.

Ehdotuksen mukaan maksuvapautukseen ei
olisi oikeutettu sellainen työnantaja, jonka
pääasiallinen toimiala muodostuu de mini-
mis-tuen piiristä poissuljetusta toiminnasta.
Pääasiallinen toimiala määräytyisi yrityksen
liikevaihdon mukaan: maksuvapautukseen ei
olisi oikeutettu sellainen työnantaja, jonka
pääasiallinen liikevaihto (yli 50 prosenttia)
tilikaudessa muodostuu edellä mainitusta
toiminnasta. Säännös mahdollistaisi maksu-
vapautuksen tilanteissa, joissa yrityksen toi-
minta sisältäisi vähäisessä määrin myös pois-
suljettua toimintaa. Ottaen huomioon sen, et-
tä kokeilun piiriin tulevat yritykset olisivat
lähinnä pieniä pk-yrityksiä, joista valtaosa

mikroyrityksiä, ehdotetusta määrittelystä ei
katsota aiheutuvan merkittävää kilpailua vää-
ristää vaikutusta. Mikäli edellytettäisiin vä-
häisessä määrin harjoitettavissa poissuljetuis-
sa toiminnoissa maksettavien sosiaaliturva-
maksujen eriyttämistä muista työnantajan
maksamista sosiaaliturvamaksuista, menette-
lystä tulisi raskas ja se lisäisi erityisesti yri-
tysten hallinnollista työmäärää. Tämä ei olisi
sopuosoinnussa komissionkin puoltaman, yri-
tysten hallinnollisen taakan keventämiseen
tähtäävän periaatteen kanssa.

Pykälän 1 kohdassa rajattaisiin edellä mai-
nituden johdosta maksuvapautuksen ulkopuo-
lulle liikenne. Liikenteen toimialaan kuulu-
viksi katsotaan yritykset, jotka harjoittavat
pääasiallisena toimintanaan tavara- tai henki-
löliikennettä siihen liittyvine palveluineen,
mukaan lukien taksiautoilijat. Toimialaltaan
matkailualan yritys, joka harjoittaa matkailun
alaan liittyvää kuljetuspalvelua, olisi kuiten-
kin maksuvapautuksen piirissä.

Tilastokeskuksen toimialaluokituksessa
esimerkiksi Ilmailulaitos luokitellaan liiken-
nettä palvelemaan toimintaan. Se ei harjoita
tavara- eikä henkilöliikennettä, vaan muun
muassa tuottaa lentokenttä- ja lennonvarmis-
tuspalveluja ja harjoittaa muuta toimialaansa
liittyvää liiketoimintaa sekä muun muassa
huolehtii lentoturvallisuudesta ja ilmailun
kehittämisestä ja valvonnasta. Tämän mukai-
sesti Ilmailulaitos ja muu liikennettä palvele-
va toiminta kuuluisi kokeilun piiriin.

Perustamissopimuksen liitteen I perusteella
kokeilun ulkopuolelle joudutaan rajaamaan
kalastus, vesiviljely ja tietyt maataloustuot-
teet. Tätä koskee pykälän 2 kohta. Asetuk-
sessa tarkoitettuun vesiviljelyyn kuuluu esi-
merkiksi kalankasvatus. Asetuksessa tarkoi-
tettuun kalastukseen luetaan kalastuselinkei-
no. Sen sijaan kalastus matkailutuotteena oli-
si maksuvapautuksen piirissä.

EY:n perustamissopimuksen liitteessä I
tarkoitettuja maataloustuotteita jalostavia yri-
tyksiä ovat sellaiset yritykset, jotka harjoitta-
vat liitteessä tarkoitettujen maataloustuottei-
den sellaista lajittelua, pakkaamista, säilyt-
tämistä, jalostamista tai muuta käsittelyä,
jonka jälkeen tuote on edelleen maatalous-
tuote. Tällaisia yrityksiä ovat esimerkiksi li-
hanjalostusta (esimerkiksi sian-, naudan- ja
poronlihatuotteet), marjojen jalostusta (hillot

ja mehut) sekä vihannesten ja kasvien jalostusta (esimerkiksi perunan jatkokäsittely, kuten kuoriminen tai keittäminen) harjoittavat yritykset. Perustamissopimuksen liitteessä tarkoitettut tuotteet on listattu yksilöidysti tullitariffiluetteloon.

Perustamissopimuksen liitteessä I on myös ryhmä, jossa mainitaan muun muassa elävät puut ja muut elävät kasvit. Se, mitä tämä liitteen ilmaisu ja viittaukset siihen muissa EY-sääädöksissä eri yhteyksissä merkitsevät metsätalouden, metsäteollisuuden ja muun kaadettua puuta jalostavan toiminnan kannalta, on tulkinnanvaraista. Vapautus voitaisiin myöntää ainakin toiminnoille, jotka liittyvät ”kaadettuun puuhun”. Tällaisiksi toiminnoiksi voidaan katsoa esimerkiksi puun kaatoon, raakapuukauppaan, sahaukseen ja haketuksen liittyvät toiminnot. Sen sijaan ”eläviin puihin” liittyviä toimintoja, jotka siis rajoittuisivat kokeilun ulkopuolelle, olisivat esimerkiksi metsänhoidollisia töitä suorittavat yhteisöt ja yritykset.

Maailman kauppajärjestön (WTO) tukia ja tasoitustulleja koskevan sopimuksen (EYVL L 336, 23.12.1994) perusteella komission asetuksessa on rajattu de minimis-säännön soveltamisalan ulkopuolelle myös vientiin liittyvän toiminnan tuki eli tuki, joka liittyy välittömästi vientimääriin, jakeluverkon perustamiseen ja toimintaan tai muuhun vientitoimintaa liittyviin juokseviin kustannuksiin sekä tuki, jolla suositetaan kotimaisia tuotteita tuontituotteiden kustannuksella. Tässä laissa tarkoitettu tuki, eli vapautus työnantajan sosiaaliturvamaksusta, ei kuitenkaan täytä vientituen kriteereitä, koska tuki myönnetään yrityksen jokapäiväisten toimintamenojen alentamiseen, ei yrityksen viennin edistämiseen tai tiettyjen tuontituotteita vastaavien kotimaisten tuotteiden tuotantoon.

6 §. Pykälässä säädettäisiin kokeilun aloittamisilmoituksesta. Ehdotuksen mukaan työnantajan olisi maksuvapautuksen saadakseen tehtävä verovirastolle aloittamisilmoitus.

Aloittamisilmoituksen tarkoituksena on rekisteröidä kokeilun piiriin kuuluvat työnantajat. Aloittamisilmoituksen tiedot palvelisivat myös kokeilusta suoritettavaa arviointia. Näin ollen ehdotetaan, että ilmoituksessa olisi annettava tieto työnantajan toimialasta, ko-

tipaikasta, kokeilun alueen kunnassa sijaitsevasta kiinteästä toimipaikasta ja sen työntekijöiden lukumäärästä, kyseisessä toimipaikassa ilmoitusta edeltävän kalenterivuoden aikana maksettujen palkkojen ja niiden perusteella suoritettavan työnantajan sosiaaliturvamaksun määrästä, ilmoitusta edeltävän kolmen vuoden aikana työnantajalle myönnettyistä ja maksetuista de minimis-tuista sekä Verohallituksen määräämät muut tarvittavat tiedot.

Verohallitus vahvistaa aloittamisilmoituksen kaavan. Aloittamisilmoituksesta tehtäisiin lomake, joka vietäisiin myös verohallinnon internet-sivuille aktiivilomakkeena. Sitä ei kuitenkaan voisi lähettää sähköisessä muodossa. Tietojärjestelmiin tehtäisiin merkintä työnantajan oikeudesta maksuvapautteen sekä maksuvapautuksen enimmäismäärä.

Pykälän 2 momentin mukaan työnantaja olisi velvollinen välittömästi ilmoittamaan verovirastolle, jos muut kuin työntekijöiden, palkkojen tai sosiaaliturvamaksun määrää koskevat aloittamisilmoituksen tiedot kokeiluaikana muuttuvat. Näin ollen työnantaja olisi velvollinen ilmoittamaan esimerkiksi, jos yrityksen pääasiallisessa toimialassa, kotipaikassa, kiinteässä toimipaikassa tai yrityksen saamista de minimis-tuissa tapahtuu muutoksia. Jos työnantaja kyseisen muutoksen johdosta olisi oikeutettu tekemään aikaisempaa suuremman maksuvähennyksen, verohallinto tekee ilmoituksen perusteella seurantajärjestelmiinsä vastaavan tarkistuksen. Jos tapahtunut muutos tarkoittaa, että maksuvapautuksen edellytyksiä ei enää ole tai edellytykset on vain osittaiseen maksuvapautukseen, olisi työnantaja pykälän 3 momentin perusteella velvollinen oma-aloitteisesti suorittamaan sosiaaliturvamaksun kokonaan tai osittain.

Pykälän 3 momentti koskisi työnantajan vastuuta antamiensa tietojen oikeellisuudesta. Työnantaja olisi vapautuksen oikeuttavien edellytysten lakatessa velvollinen suorittamaan työnantajan sosiaaliturvamaksun siten kuin työnantajan sosiaaliturvamaksusta annettussa laissa säädetään. Säännöksellä on yhtymäkohta jäljempänä ehdotettuun 11 §:ään, jonka mukaan verovirasto voisi määrätä perusteettomasti maksamatta jätetyn sosiaali-

turvamaksun maksettavaksi.

7 §. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin toimivaltaisesta verovirastosta. Säännöksen mukaan toimivaltainen verovirasto olisi työnantajan kotipaikan verovirasto.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin asianomaisten työvoima- ja elinkeinokeskusten avusta de minimis-säännön soveltamiskysymyksissä sekä kokeilusta tiedottamisessa. Ehdotuksen mukaan Lapin, Pohjois-Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen työvoima- ja elinkeinokeskukset antaisivat pyynnöstä Verohallitukselle ja toimivaltaiselle verovirastolle tietoja 4 ja 5 §:n soveltamisen perusteista sekä avustaisivat maksuvapautusta koskevan kokeilun tiedottamisessa kokeilun piiriin kuuluville työnantajille. Työvoima- ja elinkeinokeskuksilla on yritystukia ja de minimis-säännön soveltamista koskevaa erityisasiantuntemusta ja ne tuntevat alueen yrityskannan. Todettakoon, että mainittu säännös ei oikeuttaisi yksikkötason salassa pidettävien tietojen saantiin, vaan siitä säädettäisiin jäljempänä ehdotuksen 12 §:ssä.

Verohallinnon ja työvoima- ja elinkeinokeskusten yhteistyö on tärkeää myös tehokkaan tiedottamisen kannalta. Yhteistyöllä voidaan hyödyntää myös muun muassa työvoima- ja elinkeinokeskusten yhteyksiä yrityksiin ja yrittäjäjärjestöihin. Tehokkaan tiedottamisen merkitys on tässä kokeilussa erityisen suuri kokeilun alkamisajankohdan läheisyyden vuoksi ja tiedottamiseen olisikin tarpeen ryhtyä jo syksyn 2002 aikana.

8 §. Pykälä koskisi maksuvapautusmenettelyn käynnistymistä. Ehdotuksen mukaan työnantaja saisi oma-aloitteisesti ilman eri päätöstä tehdä maksuvapautusvähennyksen palkanmaksukuukauden sosiaaliturvamaksusta, jona 6 §:ssä tarkoitettu aloittamisilmoitus on jätetty verovirastolle. Mitään erillistä myöntämis- tai hyväksymispäätöstä taikka hylkäämispäätöstä ei tehtäisi. Tarkoituksena on välttää turhaa byrokratiaa ja käynnistää ja toteuttaa kokeilu mahdollisimman pitkälle massamenettelynomaisesti, jollaisena sosiaaliturvamaksumenettely muutoinkin toteutetaan.

Työnantaja voi hakea työnantajan sosiaaliturvamaksusta annetun lain 8 §:ssä tarkoitettua ennakkoratkaisua. Kyseisen 8 §:n mukaan ennakkoratkaisuun ja siitä tehtyyn vali-

tukseen sovelletaan ennakkoperintälain vastaavia säännöksiä.

Jos aloittamisilmoituksesta tai muualta, esimerkiksi työvoima- ja elinkeinokeskukselta saaduista tiedoista, ilmenee, että maksuvapautusvähennyistä sovelletaan väärin perustein, verovirasto perii puuttuvan sosiaaliturvamaksun määrän siten kuin työnantajan sosiaaliturvamaksusta annetun lain 10 §:ssä säädetään. Maksuunpanopäätöksestä työnantajalla on valitusoikeus.

Työnantaja voisi tehdä aloittamisilmoituksen jo ennen kuin kokeilu tammikuun alusta 2003 alkaa. Tähän liittyen ehdotetaan säädettäväksi, että maksuvapautus koskisi kuitenkin aikaisintaan tammikuussa 2003 maksettujen palkkojen perusteella määräytyvää työnantajan sosiaaliturvamaksua.

Pykälän 2 momentin mukaan verovirasto voisi erityisestä syystä päättää, että maksuvapautus tulee voimaan aloittamisilmoituksen jättämiskuukautta aikaisemmasta ajankohdasta. Aloittamisilmoituksen laiminlyönti tai antaminen viivästyneenä ei olisi tässä pykälässä tarkoitettu erityinen syy aikaistaa voimaantuloa. Säännöksessä tarkoitettu erityinen syy voisi olla esimerkiksi se, että ennakkoratkaisun antaminen viivästyy, tai että kotitaloustyönantaja ei ole osannut ennakoita vuoden aikana samalle työntekijälle maksettavien palkkojen määrän ylittävän 1 500 euroa, jolloin työnantajan sosiaaliturvamaksu tulisi muutoin maksettavaksi. Vapautusajan kohtaa aikaistettaessa työnantajan tulee täyttää edellä säädettäväksi ehdotetut edellytykset jo kyseisestä aikaisemmasta ajankohdasta lukien.

Työnantajan oikeudesta saada takaisin liikaa tai aiheettomasti suorittamansa sosiaaliturvamaksun määrä säädetään työnantajan sosiaaliturvamaksusta annetun lain 13 §:ssä. Työnantaja voi vähentää määrän myöhemmin suoritettavasta sosiaaliturvamaksusta tai hakea määrän palauttamista sen mukaisesti kuin työnantajan sosiaaliturvamaksusta annetussa asetuksessa säädetään. Verovirasto voi palauttaa liikaa tai aiheettomasti maksetun määrän myös viranpuolesta. Sosiaaliturvamaksua palautettaisiin kokeilujalta yleensä sen vuoksi, että sosiaaliturvamaksua on erehdyksessä maksettu tai verovirasto on päätöksellään aikaistanut maksuvapautuksen alka-

misajankohtaa. Työnantajalla on oikeus saada verovirastolta takaisin päivärahaa vastaavalta osalta palkkaa suorittamansa sosiaaliturvamaksu sosiaaliturvamaksusta annetun lain 13 §:n 2 momentin mukaisesti silloin, kun palkasta on maksettu sosiaaliturvamaksu verovirastolle.

9 §. Edellä 6 §:n 2 momentin nojalla työnantaja olisi velvollinen ilmoittamaan, jos hänen kelpoisuudessaan osallistua kokeiluun, tapahtuu muutoksia, ja pykälän 3 momentin mukaan työnantaja olisi vapautukseen oikeuttavien edellytysten lakatessa velvollinen suorittamaan työnantajan sosiaaliturvamaksun siten kuin työnantajan sosiaaliturvamaksusta annetussa laissa säädetään. Jos työnantaja jättäisi perusteettomasti sosiaaliturvamaksun maksamatta tai tekisi liian suuren vähennyksen, verovirastolla olisi ehdotetun 9 §:n nojalla oikeus ryhtyä sosiaaliturvamaksun perimiseen jälkikäteen.

Ehdotuksen mukaan jos työnantajalla ei ole tämän lain mukaan oikeutta maksuvapautukseen tai osaan siitä, työnantajan sosiaaliturvamaksun jälkikäteen tapahtuvaan perimiseen työnantajalta ja maksunlisäykseen sovellettaisiin, mitä työnantajan sosiaaliturvamaksusta annetun lain 10 ja 11 §:ssä säädetään. Mainitun lain 10 §:n mukaan työnantaja on valtiolle vastuussa sosiaaliturvamaksusta, jonka hän on velvollinen suorittamaan. Jos työnantaja on jättänyt sosiaaliturvamaksun osaksi tai kokonaan suorittamatta, sovelletaan virheen oikaisemiseen ja puuttuvan määrän perimiseen työnantajalta, mitä ennakkoperintälaissa ennakonpidätyksen laiminlyönnin oikaisemisesta ja perimisestä on säädetty. Jos sosiaaliturvamaksu on jätetty suorittamatta tai se on suoritettu säädetyn maksupäivän jälkeen, sille maksuunpannaan veronlisäys sen mukaan kuin veronlisäyksestä ja viivekorosta annetusta laissa (1556/1995) säädetään. Laiminlyödyn sosiaaliturvamaksun määrän arvioimisesta ja korottamisesta on soveltuvin osin voimassa, mitä ennakonpidätyksen osalta on säädetty tai määrätty maksamista koskevasta vastuusta. Mainitun lain 11 §:n mukaan 10 §:ssä tarkoitettu maksuunpano on toimitettava kuuden vuoden kuluessa sen vuoden lopusta lukien, jona maksun suorittamisvelvollisuus on syntynyt.

10 §. Pykälässä säädettäisiin työnantajan ilmoitusvelvollisuudesta. Pykälän 1 momentin mukaan kokeilussa mukana olevien työnantajien olisi tammikuussa annettavalla vuosi-ilmoituslomakkeella ilmoitettava verovirastolle myös edellisen vuoden aikana tekemiensä maksuvapautusvähennysten yhteismäärästä. Verohallitus voisi vuosi-ilmoituslomakkeella pyytää kokeilun piiriin kuuluvilta työnantajilta myös muita, kokeilun tulosten arvioinnissa tarvittavia tietoja. Työllisyysvaikutusten arvioimiseksi tullaan esimerkiksi tarvitsemaan tieto työnantajan palveluksessa olevien työntekijöiden lukumäärästä. Ilmoitusvelvollisuus koskisi kaikkia kokeilun piiriin tulevia työnantajia.

Satunnainen työnantaja antaa nykyisin vuosi-ilmoituksella palkansaajakohtaiset tiedot, joissa sosiaaliturvamaksun määrää ei ilmoiteta. Jatkossa työnantajan olisi annettava vuosi-ilmoituksen yhteydessä maksuvapautusvähennystä koskevat tiedot verohallituksen vahvistamalla lomakkeella.

Säännöllisesti palkkoja maksavat työnantajat, jotka tekevät kuukausittain ennakkoperintälain 32 §:ssä tarkoitetun valvontailmoituksen edellisen kuukauden aikana maksamiensa palkkojen perusteella suorittamistaan ennakonpidätyksistä ja sosiaaliturvamaksuista, merkitsisivät maksuvapautusvähennyksen määrän myös valvontailmoitukseen. Tästä säädettäisiin pykälän 2 momentissa.

11 §. Ehdotetun pykälän mukaan palkkakirjanpidosta olisi voitava todeta maksuvapautukseen oikeuttava palkkojen määrä palkansaajittain. Maksuvapautusmenettelyn valvonta tapahtuu pääasiassa jälkikäteen. Koska työnantajilla on taloudellista intressiä päästä vapautusmenettelyn piiriin, voi tämä johtaa tilanteisiin, joissa vapautusmenettelyä hyödynnetään perusteettomasti. Ehdotettu säännös on tarpeen, jotta vapautuksen perusteet voitaisiin jälkikäteen tarkistaa. Verohallitus antaa tarkemmat määräykset palkkakirjanpidon järjestämisestä.

Lisäksi ehdotetaan säädettäväksi, että palkkakirjanpitoa on säilytettävä edellä mainituilta osin 10 vuotta siitä, kun maksuvapautus on työnantajan kohdalla tullut 8 §:n mukaisesti voimaan. De minimis-tukea koskevan komission asetuksen (EY) N:o 69:2001 3 artiklan 3 kohdan mukaan yksittäistä vähämerkityksistä

tukea koskevat asiakirjat on säilytettävä kymmenen vuoden ajan tuen myöntämispäivästä. Artiklassa on jäsenvaltiolle asetettu velvoite toimittaa komissiolle tämän kirjallisesta pyynnöstä kaikki tiedot, joita komissio pitää tarpeellisena sen arvioimiseksi, onko asetuksen edellytyksiä noudatettu varsinkin yksittäisen yrityksen saaman tuen kokonaismäärän osalta. Koska ennakoperintälain 36 §:n mukaan osaa palkkakirjanpitoon liittyvästä aineistosta koskee kuuden vuoden säilytysaika, on tarpeen säätää tätä kokeilua koskien erityinen kymmenen vuoden säilytysaika.

12 §. Ehdotuksen mukaan tässä laissa tarkoitettuun maksuvapautukseen sovellettaisiin, mitä ennakoperintälain 37 §:ssä säädetään verotarkastuksesta ja tiedonantovelvollisuudesta.

Ennakoperintälain 37 §:n nojalla verotusmenettelystä annetun lain (1558/1995) säännökset verotarkastuksesta ja tiedonantovelvollisuudesta koskevat myös ennakoperintämenettelyä. Esimerkiksi verotusmenettelystä annetun lain 23 §:ssä säädetään verohallituksen ja veroviraston oikeudesta tarkastaa asiakirjoja sekä uhkasakosta, jonka verohallitus voi asettaa. Lisäksi ennakoperintälain 37 §:n mukaan ennakonpidätyksen alaisen suorituksen maksajan on esitettävä Suomessa tarkastettavaksi kirjanpitoonsa tai muistiinpanonsa sekä mikä tahansa aineisto, tarpeisto tai omaisuus, joka saattaa olla tarpeen verotarkastusta toimitettaessa, kuten suorituksen saajan maksajalle jättämä ennakonpidätystä koskeva aineisto. Myös ennakonpidätyksen alaisen suorituksen saaja on velvollinen kehotuksesta esittämään tarkastettavaksi ennakonpidätystä koskevan aineiston. Mitä ennakonpidätyksen alaisen suorituksen maksajasta säädetään, koskee jokaista, jolla on hallussaan edellä tarkoitettua aineistoa. Tiedonanto- ja esittämisvelvollisuuden sisällöstä ja laajuudesta sekä tarkastuksessa noudatettavasta menettelystä säädetään verotusmenettelystä annetussa laissa ja asetuksessa (763/1998).

13 §. Pykälässä säädetäisiin veroviraston ja Verohallituksen oikeudesta saada pyynnöstä tietoja muilta viranomaisilta sekä tietojen luovuttamisesta edelleen muille viranomaisille. Säännöksen 1 momentissa säädet-

täisiin oikeudesta saada tietoja salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä. Verovirastolla ja Verohallituksella olisi oikeus saada muilta viranomaisilta tietoja työnantajan kotipaikasta, toimipaikkojen sijainnista ja toimialasta, de minimis -tuesta, jota on myönnetty ja maksettu yritystoimintaa harjoittavalle työnantajalle sekä maksuvapautuksen edellytysten selvittämiseksi välttämättömistä muut tiedot. Säännöksessä tarkoitettut muut viranomaiset luovuttaisivat tietoja vain pyynnöstä. Verovirasto ja Verohallitus saisivat tiedot maksutta.

Käytännössä tärkeimmät tietoja luovuttavat viranomaiset tulisivat olemaan työvoima- ja elinkeinokeskukset, joilta saataisiin tietoja de minimis -tuesta, sekä Tilastokeskus toimialatietojen osalta. Tietoja luovuttavia viranomaisia voisivat olla myös muut valtion ja kuntien viranomaiset sekä maakuntien liitot.

Pykälän 2 momentissa säädetäisiin veroviraston ja Verohallituksen tämän lain nojalla saamien tietojen luovuttamisesta edelleen. Tietoja voitaisiin luovuttaa viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) ja verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetussa laissa (1346/1999) olevia säännöksiä noudattaen. Lisäksi ehdotetaan, että tietoja voitaisiin salassapitosäännösten ja muiden tietojen saantia koskevien rajoitusten estämättä luovuttaa sosiaali- ja terveysministeriölle, muille de minimis -tukia myöntäville viranomaisille sekä toimivaltaiselle Euroopan unionin toimielimelle. Tietojen luovuttaminen tapahtuisi pyynnöstä.

Momentin 1 kohdan mukaan sosiaali- ja terveysministeriölle voitaisiin luovuttaa maksuvapautusta koskevan kokeilun arvioinnissa ja seurannassa tarvittavia tietoja. Tällaisia tietoja ovat tiedot maksuvapautuksen saajista ja määristä. Lisäksi kokeilun tulosten arvioinnissa tarvitaan tietoja esimerkiksi maksuvapautuksen saaneiden työnantajien palveluksessa olevien työntekijöiden lukumäärästä.

Kansaneläke- ja sairausvakuutusmenoja rahoitetaan työnantajan sosiaaliturvamaksun lisäksi myös muun muassa valtion varoin. Sosiaali- ja terveysministeriö osoittaa Kansaneläkelaitokselle kyseiset valtion rahoitusosuudet. Näiden rahoitusosuuksien suuruu-

teen vaikuttavat myös työnantajan sosiaaliturvamaksun tuotoissa tapahtuvat muutokset. Siksi sosiaali- ja terveysministeriö tarvitsee vuosittain myös määräraharapteen arviointia varten tiedot maksuvapautusten määristä. Myös tästä säädettäisiin momentin 1 kohdassa.

Momentin 2 kohdassa säädettäisiin veroviraston ja Verohallituksen oikeudesta luovuttaa muille de minimis -tukia myöntäville viranomaisille tietoja yritystoimintaa harjoittavien työnantajien saamista de minimis -tuista. Tällaisia muita tukiviranomaisia olisivat muun muassa työvoima- ja elinkeinokeskukset, kunnat ja maakuntien liitot. Tietoja voitaisiin luovuttaa paitsi veroviraston myöntämästä de minimis -tuesta myös työnantajan ilmoittamista muista tuista.

Momentin 3 kohdassa säädettäisiin veroviraston ja Verohallituksen oikeudesta luovuttaa tietoja toimivaltaiselle Euroopan unionin toimielimelle tai muulle elimelle. Ehdotettu säännös tarjoaa oikeusperustan salassa pidettävien tietojen luovuttamiseen kaikissa niissä tilanteissa, joissa Euroopan yhteisön lainsäädäntö tai Euroopan unionin jäsenyyteen liittyvä velvoite edellyttää sitä. Yhteisön lainsäädännössä on useita säännöksiä, jotka edellyttävät tietojen luovuttamista esimerkiksi Euroopan yhteisön valtioneuvoston koskevan lainsäädännön valvontaa varten. De minimis-tukiin kohdistuva Euroopan yhteisön valvonta on lähinnä järjestelmävalvontaa, mutta sekin saattaa käsittää esimerkiksi yksittäistä yritystä koskevia tietoja. Näin ollen on tarpeen säätää tietojen luovuttamista koskevasta toimivallasta.

Pykälän 3 momentin mukaan verovirasto ja Verohallitus luovuttaisivat 2 momentin 1—3 kohdassa tarkoitetut tiedot maksutta.

14 §. Pykälässä säädettäisiin muutoksenhaku veroviraston tämän lain nojalla tekemään päätökseen. Tarkoituksenmukaista on, että muutoksenhaku järjestyisi samalla tavoin kuin muistakin sosiaaliturvamaksua koskevista veroviraston päätöksistä. Tämän vuoksi ehdotetaan säädettäväksi, että veroviraston tämän lain nojalla antamaan päätökseen saa hakea muutosta vastaavasti kuin työnantajan sosiaaliturvamaksusta annetun lain 17 §:ssä säädetään.

Asianomainen tai veroasiamies, joka on

tyytymätön päätökseen, saa hakea siihen valittamalla muutosta siltä hallinto-oikeudelta, jonka tuomiopiiriin maksuvelvollisen kotikunta kuuluu. Ennen valitusta päätöstä on pyydettävä oikaistavaksi ennakkoperintälain 48 §:ssä tarkoitettulla tavalla. Oikaisuvaatimus on tehtävä viimeistään viiden vuoden kuluessa sitä seuranneen kalenterivuoden alusta, jona päätös on tehty tai asia ratkaistu. Valitus on toimitettava verovirastoon tai hallinto-oikeuteen ennakkoperintälain 50 §:ssä säädettyssä ajassa. Valitusajaksi on kuitenkin aina vähintään 60 päivää oikaisu päätöksen tiedoksisaannista. Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Valituksesta huolimatta päätös on täytäntöönpanokelpoinen.

15 §. Säännös olisi luonteeltaan informatiivinen. Sen mukaan Verohallitus voisi tarvittaessa antaa tarkempia ohjeita, jotka koskevat maksuvapautuksen perusteita, menettelyä ja valvontaa. Ohjeita voitaisiin antaa verovirastoille esimerkiksi maksuvapautuksen perusteita koskevista tulkintakysymyksistä ja työnantajille esimerkiksi aloittamisilmoitukseen ja vuosi-ilmoitukseen liittyvästä ilmoittamisvelvollisuudesta.

16 §. Pykälään ehdotetaan otettavaksi yleinen viittaus työnantajan sosiaaliturvamaksusta annettuun lakiin, jota sovellettaisiin maksuvapautusta koskevaan kokeiluun täydentävänä lakina suhteessa nyt ehdotettavaan lakiin. Esimerkiksi ennakkoratkaisun hakemista koskeva 8 § tulisi tällä perusteella sovellettavaksi.

17 §. Pykälässä säädettäisiin lain voimaantulosta ja maksuvapautuksen ajoittumisesta. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2003 ja se olisi voimassa 31 päivään joulukuuta 2005.

Pykälän 2 momentin mukaan tätä lakia sovelletaan vuosina 2003—2005 maksettaviksi tulevien palkkojen perusteella suoritettaviin työnantajan sosiaaliturvamaksuihin. Ottaen huomioon sen, että sosiaaliturvamaksu maksetaan ennakkoperintälain (1118/1996) 12 §:n mukaisesti palkanmaksukuukautta seuraavana kalenterikuukautena, ehdotetaan selvyden vuoksi lisäksi säädettäväksi, että maksuvapautus koskee ensimmäisen kerran

helmikuussa 2003 tammikuussa 2003 maksettujen palkkojen perusteella suoritettavaksi tulevia sosiaaliturvamaksuja ja viimeisen kerran tammikuussa 2006 joulukuussa 2005 maksettujen palkkojen perusteella suoritettavaksi tulevia sosiaaliturvamaksuja.

Lisäksi 3 momentin mukaan ennen lain voimaantuloa voitaisiin ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin. Tällaisia toimenpiteitä olisivat esimerkiksi yrityksille, valtion liikelaitoksille ja kotitalouksille suunnattu tiedottaminen ja hallinnossa tarvittavat toimenpiteet, kuten henkilöstön opastus sekä atk-järjestelmien mukautukset.

2. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan vuoden 2003 alusta. Lakia sovellettaisiin vuosina 2003–2005 maksettaviksi tulevien palkkojen perusteella suoritettaviin työnantajien sosiaaliturvamaksuihin siten, että ensimmäisen kerran vapautuksen saisi helmikuussa 2003 tammikuussa 2003 maksettavien palkkojen perusteella. Viimeisen kerran vapautuksen saisi tammikuussa 2006 joulukuussa 2005 maksettavien palkkojen perusteella.

Kokeilun tuloksia on tarkoitus seurata ja arvioida. Sitä varten käynnistetään erillinen arviointiprojekti sosiaali- ja terveysministeriön johdolla.

3. Säättämisyjärjestys

Esityksessä ehdotettu laki olisi vain osassa valtakunnan aluetta sovellettava määräaikainen kokeilulaki. Kokeilu toteutettaisiin alueellisesti vain laissa nimettyjen kuntien alueilla. Kokeilu merkitsisi, että kokeilualueilla yritykset EY-lainsäädännöstä johtuvin rajoituksin, valtion liikelaitokset ja kotitaloudet vapautettaisiin työnantajan sosiaaliturvamaksun maksamisesta kokeilun aikana. Kansaneläkelaitokselle näin syntyvä sosiaaliturvamaksumenetys katettaisiin nostamalla kaikkien työnantajien sosiaaliturvamaksua 0,014 prosenttiyksikköä. Esimerkiksi jos 10 henkeä työllistävä työnantaja maksaisi palkkoja yhteensä 25 000 euroa kuukaudessa, työnanta-

jan sosiaaliturvamaksu nousisi 3,50 euroa kuukaudessa.

Perustuslain 6 §:n mukaan yhdenvertaisuussäätely edellyttää lähtökohtaisesti samanlaista kohtelua muun muassa asuinpaikkaan katsomatta. Pelkkää maantieteellistä kriteeriä ei voida pitää perustuslain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettuna perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävänä perusteena eri asemaan asettamiselle.

Perustuslakivaliokunta on kuitenkin pitänyt jonkinasteiseen erilaisuuteen johtavaa kokeilulainsäädäntöä sinänsä hyväksyttävänä yhdenvertaisuuden kannalta kotitaloustyön tukemisen (PeVL 19/1997 vp), toimeentulotehtävien siirron (PeVL 2/1994 vp), terveyskeskumaksun (PeVL 3/1991 vp) ja ylioppilastutkinnon kehittämisen (PeVL 58/2001 vp) ja kuntien seutuyhteistyökokeilujen (11/2002 vp) osalta. Valiokunta on tällöin korostanut, ettei yhdenvertaisuusperiaatteesta johdu tiukkoja rajoja lainsäätäjän harkinnalle pyritäessä kulloisenkin yhteiskuntakehityksen vaatimaan säätelyyn ja että kokeilu saattaa ainakin joissakin rajoissa muodostaa sellaisen hyväksyttävän perusteen, jonka nojalla muodollisesta yhdenvertaisuusperiaatteesta voidaan tinkiä alueellisessa suhteessa (esimerkiksi PeVL 58/2001 vp ja 11/2002 vp). Valiokunta on erään toisen kokeiluhankkeen yhteydessä pitänyt tavallisen lainsäätämisyjärjestuksen edellytyksenä ensisijaisesti sitä, että laissa suoraan säädetään, missä kunnissa ja millä edellytyksin kokeilu pannaan toimeen (PeVL 19/1997 vp). Kokeilun toimenpiteiden on oltava asianmukaisessa suhteessa niillä tavoiteltaviin etuihin eivätkä ne saa merkitä kohteena olevien kohtuutonta suosimista muihin verrattuna (38/1998 vp).

Kokeilulaila hankittaisiin tietoja ja kokemuksia siitä, mitä vaikutuksia sosiaaliturvamaksun poistamisella on työllisyyteen ja työllistämisedellytyksiin. Kun lakiehdotuksessa nimettäisiin kunnat, joiden alueilla kokeilu toteutettaisiin ja laissa säädettäisiin kokeilun edellytyksistä ja noudatettavista menettelyistä, ja kun sosiaaliturvamaksumenetyksen kompensointi merkitsisi yksittäisen työnantajan kohdalla vain vähäistä sosiaaliturvamaksun nousua, hallitus katsoo, että lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Hallitus pitää kuitenkin suotavana, että lakiehdotuksesta pyydetään perustuslakivaliokunnan lausunto.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

työnantajan sosiaaliturvamaksusta vapauttamisesta eräissä kunnissa vuosina 2003 — 2005

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Sen estämättä, mitä työnantajan sosiaaliturvamaksusta annetussa laissa (366/1963) säädetään velvollisuudesta suorittaa työnantajan sosiaaliturvamaksu ja työnantajan sosiaaliturvamaksusta annetussa asetuksessa (940/1978) säädetään mainitun maksun suuruudesta, yksityinen työnantaja ja valtion liikelaitoksista annetussa laissa (627/1987) tarkoitettu valtion liikelaitos saa tässä laissa säädetyillä edellytyksillä kolmen vuoden kokeiluajaksi vapautuksen velvollisuudesta suorittaa työnantajan sosiaaliturvamaksua (*maksuvapautus*).

2 §

Maksuvapautusta koskevan kokeilun tarkoituksena on selvittää 1 §:ssä tarkoitetuille työnantajille annettavan maksuvapautuksen vaikutusta työllisyyteen ja työnantajien työllistämisedellytyksiin 3 §:ssä tarkoitetuissa kunnissa.

3 §

Tätä lakia sovelletaan 1 §:ssä tarkoitettuun työnantajaan, jolla on tuloverolain (1535/1992) 13 a §:ssä tarkoitettu kiinteä toimipaikka jossakin seuraavista kunnista (*kokeilualue*):

1) Lapin lääni: Enontekiö, Inari, Kemijärvi, Kittilä, Kolari, Muonio, Pelkosenniemi, Pello, Posio, Salla, Savukoski, Sodankylä, Utsjoki tai Ylitornio;

2) Oulun lääni: Hailuoto; tai

3) Länsi-Suomen lääni: Houtskari, Iniö, Korppoo, Nauvo tai Velkua.

Maksuvapautus koskee vain kokeilualueella sijaitsevan kiinteän toimipaikan työntekijöille maksettujen palkkojen perusteella mää-

räytyvää työnantajan sosiaaliturvamaksua. Kotitaloustyönantaja on oikeutettu maksuvapautukseen, jos työ suoritetaan kokeilualueella.

4 §

Yritystoimintaa harjoittavan työnantajan tämän lain nojalla maksuvapautuksen muodossa saama tuki on EY:n perustamissopimuksen 87 ja 88 artiklan soveltamisesta vähämerkityksiseen tukeen annetun komission asetuksen (EY) N:o 69/2001 mukaista tukea (*de minimis-tuki*). Maksuvapautuksen muodossa annettavan tuen ja yritystoimintaa harjoittavan työnantajan mahdollisesti saaman muun *de minimis*-tuen yhteismäärä ei saa kolmen vuoden ajanjaksolla ylittää 100 000 euroa.

Yritystoimintaa harjoittavan työnantajan tämän lain nojalla tekemien maksuvapautusvähennysten määrä ei saa ylittää 30 000 euroa kultakin palkanmaksuvuodelta määräytyvästä sosiaaliturvamaksusta.

5 §

Maksuvapautukseen ei kuitenkaan ole oikeutettu sellainen työnantaja, jonka pääasiallinen toimiala on:

1) liikenne;

2) Euroopan yhteisön perustamissopimuksen liitteessä I tarkoitettujen maatalous-, kalastus- ja muiden tuotteiden tuottaminen, jalostaminen tai kaupan pitäminen; tai

3) kivihiilen tuotanto.

6 §

Työnantajan on maksuvapautuksen saatukseen tehtävä verovirastolle aloittamisilmoi-

tus. Ilmoituksessa on annettava tieto työnantajan toimialasta, kotipaikasta, kokeilualueen kunnassa sijaitsevasta kiinteästä toimipaikasta ja sen työntekijöiden lukumäärästä, kyseisessä toimipaikassa ilmoitusta edeltävän kalenterivuoden aikana maksettujen palkkojen ja niiden perusteella suoritettavan työnantajan sosiaaliturvamaksun määrästä, ilmoitusta edeltävän kolmen vuoden aikana työnantajalle myönnettyistä ja maksetuista de minimistuista sekä Verohallituksen määräämät muut tarvittavat tiedot.

Työnantaja on velvollinen välittömästi ilmoittamaan verovirastolle, jos muut kuin työntekijöiden, palkkojen tai sosiaaliturvamaksun määrää koskevat aloittamisilmoituksen tiedot kokeiluajana muuttuvat.

Työnantaja vastaa antamiensa tietojen oikeellisuudesta. Työnantaja on vapautukseen oikeuttavien edellytysten lakatessa velvollinen suorittamaan työnantajan sosiaaliturvamaksun siten kuin työnantajan sosiaaliturvamaksusta annetussa laissa säädetään.

7 §

Toimivaltainen verovirasto on työnantajan kotipaikan verovirasto.

Lapin, Pohjois-Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen työvoima- ja elinkeinokeskukset antavat pyynnöstä Verohallitukselle ja toimivaltaiselle verovirastolle tietoja 4 ja 5 §:n soveltamisen perusteista sekä avustavat maksuvapautusta koskevan kokeilun tiedottamisessa kokeilun piiriin kuuluville työnantajille.

8 §

Työnantaja saa oma-aloitteisesti ilman eri päätöstä tehdä maksuvapautusvähennyksen sen palkanmaksukuukauden sosiaaliturvamaksusta, jona 6 §:ssä tarkoitettu aloittamisilmoitus on jätetty verovirastolle. Maksuvapautus koskee kuitenkin aikaisintaan tammikuussa 2003 maksettujen palkkojen perusteella määräytyvää työnantajan sosiaaliturvamaksua.

Verovirasto voi erityisestä syystä päättää, että maksuvapautus tulee voimaan aloittamisilmoituksen jättämiskuukautta aikaisemmasta ajankohdasta, kuitenkin niin, että se koskee aikaisintaan tammikuussa 2003 maksettujen palkkojen perusteella määräytyvää työnantajan sosiaaliturvamaksua.

9 §

Jos työnantajalla ei ole tämän lain mukaan oikeutta maksuvapautukseen tai osaan siitä, työnantajan sosiaaliturvamaksun jälkikäteen tapahtuvaan perimiseen työnantajalta ja maksulisäykseen sovelletaan, mitä työnantajan sosiaaliturvamaksusta annetun lain 10 ja 11 §:ssä säädetään.

10 §

Työnantajan on ilmoitettava verovirastolle maksuvapautusvähennysten määrät ja muut Verohallituksen edellyttämät tiedot ennakkoperintälain (1118/1996) 33 §:ssä tarkoitettulla vuosi-ilmoituksella tai muulla Verohallituksen vahvistaman kaavan mukaisella ilmoituksella.

Säännöllisesti palkkoja maksavan työnantajan on merkittävä maksuvapautusvähennysten määrät myös ennakkoperintälain 32 §:ssä tarkoitettuun valvontailmoitukseen.

11 §

Palkkakirjanpidosta on voitava palkansajittain todeta maksuvapautukseen oikeuttava palkkojen määrä Verohallituksen määräämällä tavalla. Palkkakirjanpitoa on säilytettävä tältä osin 10 vuotta siitä, kun maksuvapautus on työnantajan kohdalla tullut 8 §:n mukaisesti voimaan.

12 §

Tässä laissa tarkoitettuun maksuvapautukseen sovelletaan, mitä ennakkoperintälain 37 §:ssä säädetään verotarkastuksesta ja tiedonantovelvollisuudesta.

13 §

Verovirastolla ja Verohallituksella on oikeus salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä saada pyynnöstä muilta viranomaisilta maksutta tiedot työnantajan kotipaikasta, toimipaikkojen sijainnista ja toimialasta sekä yritystoimintaa harjoittavalle työnantajalle myönnettystä ja maksetusta de minimis-tuesta samoin kuin maksuvapautuksen edellytysten selvittämistä varten välttämättömät muut tiedot.

Sen lisäksi, mitä viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) ja verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetussa laissa (1346/1999) säädetään tie-

tojen luovuttamisesta, verovirastolla ja Verohallituksella on salassapitosäännösten ja muiden tietojen saantia koskevien rajoitusten estämättä oikeus pyynnöstä luovuttaa:

1) sosiaali- ja terveysministeriölle tiedot, joita tarvitaan maksuvapautusta koskevan kokeilun arvioinnissa ja seurannassa sekä tiedot, joita tarvitaan Kansaneläkelaitokselle maksettavien valtion osuuksien arvioinnissa;

2) muille de minimis -tukia myöntäville viranomaisille tiedot yritystoimintaa harjoittavan työnantajan saamista de minimis -tuista;

3) toimivaltaiselle Euroopan unionin toimielimelle tai unionin muulle elimelle tiedot de minimis -tukena myönnettävästä maksuvapautuksesta, jos Euroopan yhteisön lainsäädännössä tai muussa Suomen jäsenyyteen Euroopan unionissa liittyvässä velvoitteessa sitä edellytetään.

Verovirasto ja Verohallitus luovuttavat 2 momentin 1—3 kohdassa tarkoitetut tiedot maksutta.

14 §

Veroviraston tämän lain nojalla antamaan päätökseen saa hakea muutosta vastaavasti kuin työnantajan sosiaaliturvamaksusta annetun lain 17 §:ssä säädetään.

15 §

Verohallitus voi antaa maksuvapautuksen perusteita, menettelyä ja valvontaa koskevia tarkempia ohjeita.

16 §

Sen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään, noudatetaan soveltuvin osin työnantajan sosiaaliturvamaksusta annettua lakia.

17 §

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2003 ja se on voimassa 31 päivään joulukuuta 2005.

Tätä lakia sovelletaan vuosina 2003—2005 maksettavien palkkojen perusteella määräytyvään työnantajan sosiaaliturvamaksuun. Maksuvapautus koskee ensimmäisen kerran tammikuussa 2003 maksettujen palkkojen perusteella määräytyvää helmikuussa 2003 suoritettavaksi tulevaa sosiaaliturvamaksua ja viimeisen kerran joulukuussa 2005 maksettujen palkkojen perusteella määräytyvää tammikuussa 2006 suoritettavaksi tulevaa sosiaaliturvamaksua.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 17 päivänä syyskuuta 2002

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Alue- ja kuntaministeri *Martti Korhonen*